

NURMEKSEN BOMBA

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

TILAAJA

Nurmeksen kaupunki
Kaupunkirakennepalvelut, maankäyttö/kaavoitus
Kirkkokatu 14, 75500 Nurmee

Yhteyshenkilö:
Olli Kakkinen
Nurmeksen kaupunki
Tekninen johtaja, vt. maankäyttöpäällikkö

KONSULTTI

Sitowise Oy
Vuolteenkatu 2, 33100 Tampere
Puh. 020 747 6000 (vaihde)
etunimi.sukunimi@sitowise.com

Sanna Matkaselkä	Projektipäällikkö, kaavanlaatija
Nestori Grönholm	Kaavasuunnittelija, projektikoordinaattori
Jurkka Pöntys	Vara-projektipäällikkö, Laadunvarmistus
Minna Halonen	Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, laatiminen
Nelli Herranen	Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, laatiminen
Paula Lamminsalo	Maisemaselvitys

Otsikkosivun kuva: Pyhittäjäisien Sergein ja Hermanin Valamolaisten tsasouna.
Valokuvaaja: Minna Halonen, 19.6.2024.

24.10.2025 päivitetty raportti Kokonniemi ja kuntorata-alue

Sisällysluettelo

1	Perustiedot	4
2	Johdanto	5
2.1	Selvityksen tarkoitus	5
2.2	Pääasialliset työvaiheet, työn rajausta ja menetelmät	6
2.3	Kaavatilanne	7
2.4	Aiemmin inventoidut kohteet ja selvitykset	10
3	Rakennetun ympäristön aluetyypit	11
3.1	Bomban matkailualue ja aluetyypit	11
3.2	Aluetyyppi 1: Pohjois-Karjalan osuuskunnan kylpylä- ja hotellikokonaisuus	16
3.3	Aluetyyppi 2: Bomban karjalaiskylä ja majoitus- sekä torialue	18
3.4	Aluetyyppi 3: Tsasounan ympäristö ja Ritoniemen puisto	24
4	Muutosherkkyys	29
5	Yhteenvedo	32
6	Valitut kohteet kartalla	35
6.1	Valitut kohteet	36
6.2	Arviointiperusteet	36
6.3	Kohdekortit	38
1.	Pyhittäjäisen Sergein ja Hermanin Valamolaisten tsasouna	38
2.	Kalevalan hovi	41
3.	Majoitus- ja torialue	43
4.	Bomban talo	46
5.	Bomban kesäteatteri	48
6.	Ritopolku 5 - rakennusryhmä	50
7.	Rantamökki Hyvärilänrannan puolella	52
8.	Bomban kylpylä-hotellirakennus (ent. Sotka-kylpylä)	54
9.	Rantaladot ja -aitat	59
10.	Kokonniemi ja kuntorata-alue	61
7	Lähteet	64
7.1	Painetut lähteet	64
7.2	Painamattomat lähteet	64
7.3	Verkkolähteet	64
7.4	Suulliset lähteet	64
7.5	Muut lähteet	64

1 Perustiedot

Kohde

Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi Nurmeksen kaupungin Ritoniemen ja Hyvärilän kaupunginosien alueelle, Bomban matkailualueelle.

Omistus ja hallinta

Inventointialueella 14,5 ha omistajana Pohjois-Karjalan osuuskauppa ja 46,2 omistajana Nurmeksen kaupunki.

Laajuustiedot

Karttarajauksen mukaan (ks. Kuva 1)

Asemakaava

Useita asemakaavoja

Suojelutilanne

Ei erillisiä rakennus-suojelumerkintöjä kaavassa

Käytetyt lyhenteet

RKY	valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
MV	Museovirasto
MML	Maanmittauslaitos
OAS	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Kulttuurihistoriallisten arvojen jaottelu ja lyhenteet

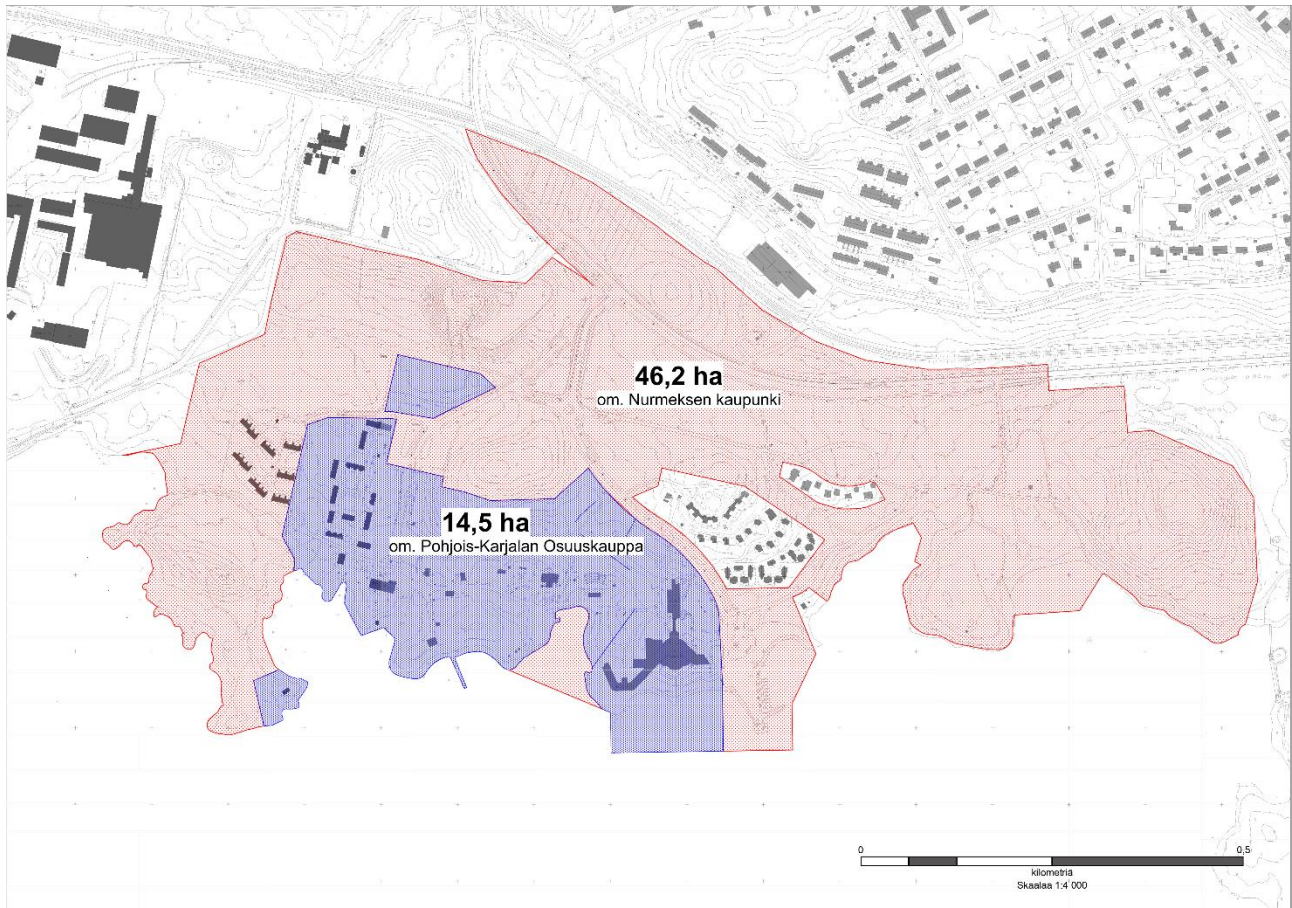
Rh	rakennushistoriallinen; rakennusperinteinen, -tekninen tai arkkitehtoninen
H	historiallinen; esimerkiksi asutus- ja liikennehistoria sekä ilmiöt
M	ympäristöarvo; maisemakokonaisuus tai maisemallisesti keskeinen sijainti

2 Johdanto

2.1 Selvityksen tarkoitus

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa Nurmeksen kaupungin Ritoniemen ja Hyvärilän kaupunginosien, eli ns. Bomban matkailualueen, rakennettu kulttuuriympäristö alueelle laadittavaa asemakaavamuutosta varten. Inventoitavat kohteet on merkitty karttaesitykseen kappaleeseen 6.1. Inventoitava alue on merkitty alla esitettyyn karttaesitykseen omistajätietoineen.

Kuva 1. Inventoitava Bomban matkailualue (violetti väri) omistajätietoineen. Lähde: Nurmeksen kaupunki.

2.2 Pääasialliset työvaiheet, työn rajausta ja menetelmät

Työssä oli kolme pääasiallista vaihetta: lähdetietojen keruu, kenttätö ja toimistotyö. Lähtötietoina käytettiin vanhoja ja uusia kartta-aineistoja, historiakirjoja, ilmakuvia eri aikakausilta, vanhoja valokuvia ja kunnalta saatua asemakaava- ja kiinteistötietoja. Lisäksi tutustuttiin Kantapuu Finnasta löytyvään aineistoon ja aikaisempiin alueen inventointeihin Kioski-sovelluksessa. Nurmeksen paikallismuseolta saatiin myös tarkentavaa historiatietoa. Lähteet on lueteltu tarkemmin raportin lopussa.

Kenttätöihin valittiin etukäteen kohteita karttojen, alustavien suunnitelmien ja aiempien inventointien pohjalta. Kohteet valittiin kaavoitettavalta alueelta ja sen välittömästä vaikutuspiiristä. Maastossa valintoja tehtiin lisää havaintojen perusteella (muun muassa hirsiset rantaladot li-
sättiin inventoitaviin kohteisiin).

Inventointi suoritettiin osittain rakennusryhmittäin ja osittain rakennuskohtaisesti. Inventoitaessa tarkasteltiin erityisesti kolmea aluetyyppeä, jotka olivat inventoitavalla alueella selkeästi erotettavissa omiksi kokonaisuuksiksi. Aluetyypit ja niiden ominaispiirteet on kerrottu kappaleessa 4.

Kenttätöitä tehtiin havainnoimalla ja valokuvaamalla kohteita ja niiden ympäristöä sekä näkymiä. Valokuvattaessa painotettiin rakennuskohteiden muodostamaa kokonaisuutta, rakennusryhmien suhdetta ympäröivään luontoon ja näkymiin, painottaen erityisesti näkymiä järvelle ja näkymiä kulkuväyliltä kohteisiin. Myös rakennusten historialliset yhteydet ja niihin liittyvät ilmiöt on otettu huomioon.

Toimistotyövaihe painottui raportointiin. Inventointikuvat nimettiin, järjestettiin ja koottiin kuvaliitteiksi, tiedot syötettiin inventointikortteille ja verrattiin havaintoja lähtötietoihin. Lopuksi laadittiin kulttuurihistoriallisten arvojen kuvaus eli arviointi ja raportin yhteenvedo.

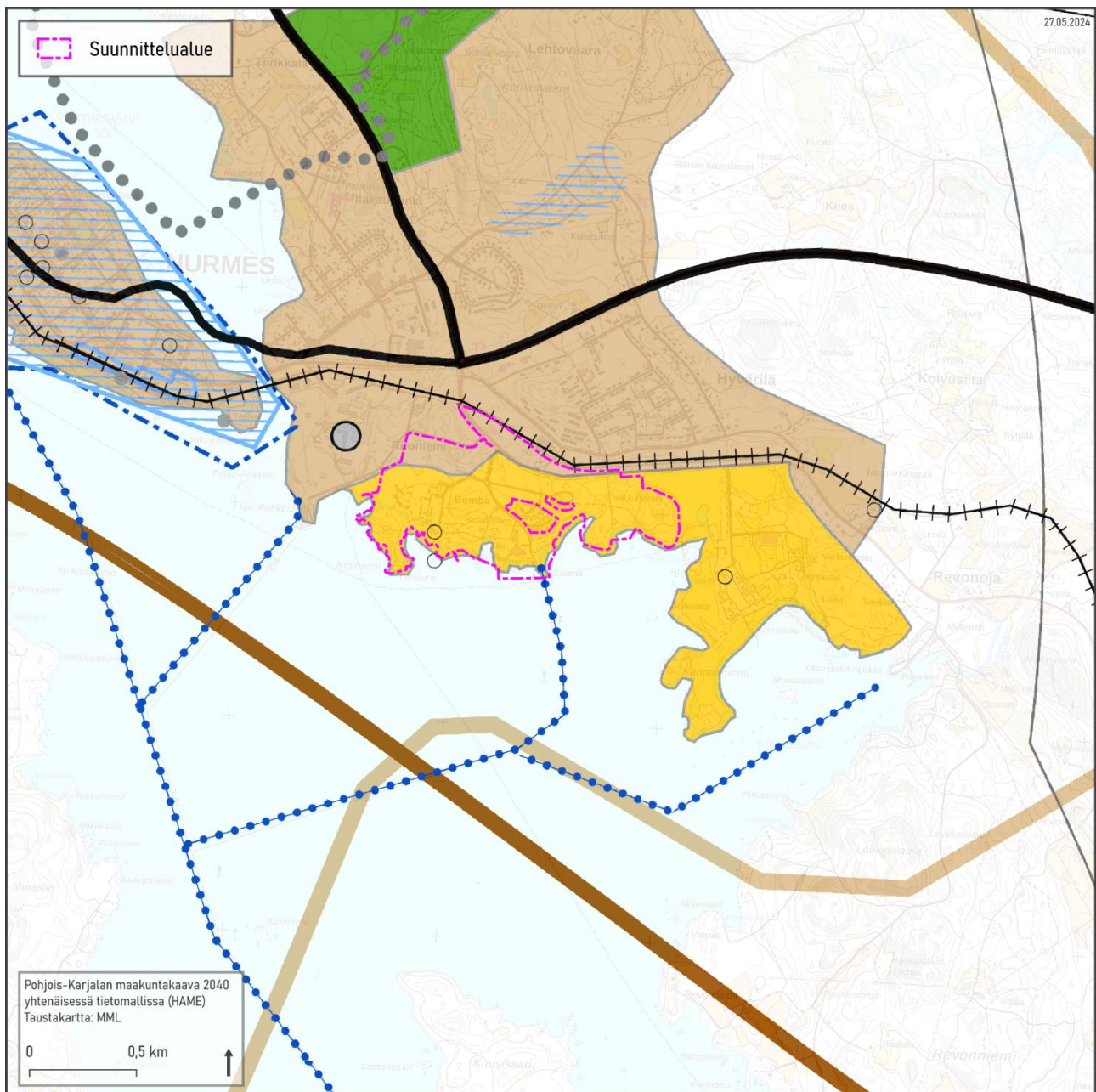
Kohteiden tarkastelu on sidottu eri aikakausiin, niitä kuvaaviin teemoihin sekä ilmiöihin. Arviointi on tehty erikseen käsitellen eri aluetyyppejä ja yksittäisiä rakennuksia niiden historiallisen ja toiminnallisen luonteen mukaisesti eritellen. Arviointi on tehty vakiintuneen kriteeristön perusteella, käyttäen museoviranomaisen ohjeistuksia ja kulttuuriperinnön kulttuurihistoriallisten arvojen arvioinnin periaatteita.

Rakennusten nimet ja nimitykset voivat vaihdella eri aikakausina ja jotkut ovat vain paikallisesti tunnettuja. Tässä selvityksessä käytetyt rakennusten ja paikannimet ovat pääosin Kioskitietokannassa käytettyjä, koska tavoitteena on aluekokonaisuuden ja kohteiden tietojen vertailukelpoisuus. Bomban matkailualue nimitys syntyy kylpylähotellin, karjalaiskylän ja siitä erottuvan majoitus- ja torialueen sekä Tsasounaniemen muodostamasta kokonaisuudesta. "Karjalaiskylä" nimitystä on käytetty myös Bomban matkailualuekokonaisuudesta - kaupallisena nimenä. Tässä selvityksessä karjalaiskyläksi on nimetty Bomba talo, lähiympäristö ja sille johdettava perinteistä kylän raittia jäljittelevä rantatie rakennuksineen. Karjalaiskylä nimitys viittaa alueen rakennuskannan alkuperäiseen yhtenäiseen arkkitehtuuriin ja tyyliin sekä toimintoihin. Kadun niminä käytetään nykyisiä nimiä ja ilmansuuntina käytetään sekä pää-, että väli-ilmansuuntia.

2.3 Kaavatilanne

Voimassa olevat maakuntakaavat

Kaavoitettavalla alueella on voimassa Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, joka on hyväksytty 7.9.2020 ja saanut lainvoiman 8.7.2021. Se kumosi aiemmat neljä vaihemaakuntakaavaa lukuun ottamatta 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueita. Rakennettua kulttuuriympäristöä käsittelevä maakuntakaavan 2040 1. vaihe on hyväksytty 13.6.2022 ja saanut lainvoiman 15.2.2024.¹

Kuva 2. Voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmä. Lähde: OAS Sitowise Oy 2024, s. 3.

¹ OAS Sitowise Oy 2024, s. 5.

Suunnittelualue on voimassa olevissa maakuntakaavoissa pääkäyttötarkoitukseltaan pääosin Bomba-Hyvärilän matkailupalvelujen aluetta sekä vähäisemmin Nurmeksen taajamatoimintojen aluetta. Alue sijoittuu osaksi laajempia Nurmeksen taajamaseudun kehittämisen kohdealuetta, Pielisen matkailun ja virkistysalueen kehittämisen aluetta sekä kuutoskäytävän liikenteen kehittämisvyöhykettä.

Alue rajautuu pohjoisessa Joensuu-Kontiomäki pääratana ja alueelta etelään suuntautuu laivaväylä. Alueella sijaitsee kaksi maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön kohdetta, Bomba-talo ja Bomban tsasouna.

Suunnittelualueen itäpuolella on Hyvärilän maakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde ja länsipuolella Ritoniemen teollisuus- ja varastoalue. Alueen pohjoispuolella on kantatie 73, joka yhdistyy kantatiehen 75.

Noin 500 metriä alueesta länteen sijaitsee Nurmeksen vanhan kauppalan valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja pohjavesialue. Noin 900 metriä alueen pohjoispuolella on Lehtovaaran maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.²

Voimassa olevat yleiskaavat

Suunnittelualueella ei ole voimassa oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Kaavamuutoksen laadintaa ohjaava oikeusvaikutteinen kaava on maakuntakaava.

Alueella on voimassa koko kaupungin alueelle laadittu oikeusvaikutuksen yleiskaava, Rakennesuunnitelma 2010, joka on hyväksytty vuonna 2000. Siinä koko Nurmeksen keskustaajaman alue, ml. suunnittelualue, on osoitettu keskustoimintojen alueeksi, jolla pääasiallisina toimintoina ovat palvelut, hallinto, asuminen, ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomat työpaikkatoimintot ja näihin liittyvät liikenne- ja virkistysalueet sekä yhdyskuntateknisen huollon alueet että teollisuusalueet, joilla ympäristö asettaa toiminnan laadulle erityisiä vaatimuksia.³

Voimassa olevat asemakaavat

Suunnittelualueelle on voimassa olevissa asemakaavoissa osoitettu pääasiassa matkailua palvelevien rakennusten tai loma-asuntojen korttelialueita sekä puisto- ja virkistysalueita. Alueella on lisäksi katu- ja pysäköintialueita, suojaviheraluetta, yleisten rakennusten korttelialueita ja asuinkerrostalojen korttelialue.

Alueen keskellä alueilla, joita asemakaavan muutos ei koske, on loma-asuntojen korttelialue ja erillispientalojen korttelialue. Alueen länsipuolella on Ritoniemen sahan ja lämpökeskuksen teollisuusalue ja itäpuolella Hyvärilän golfkenttä sekä leiri- ja matkailukeskuksen alue. Rautatien pohjoispuolella on teollisuusalueita ja Hyvärilän pientaloalue.

Alueella ovat voimassa seuraavat asemakaavat:

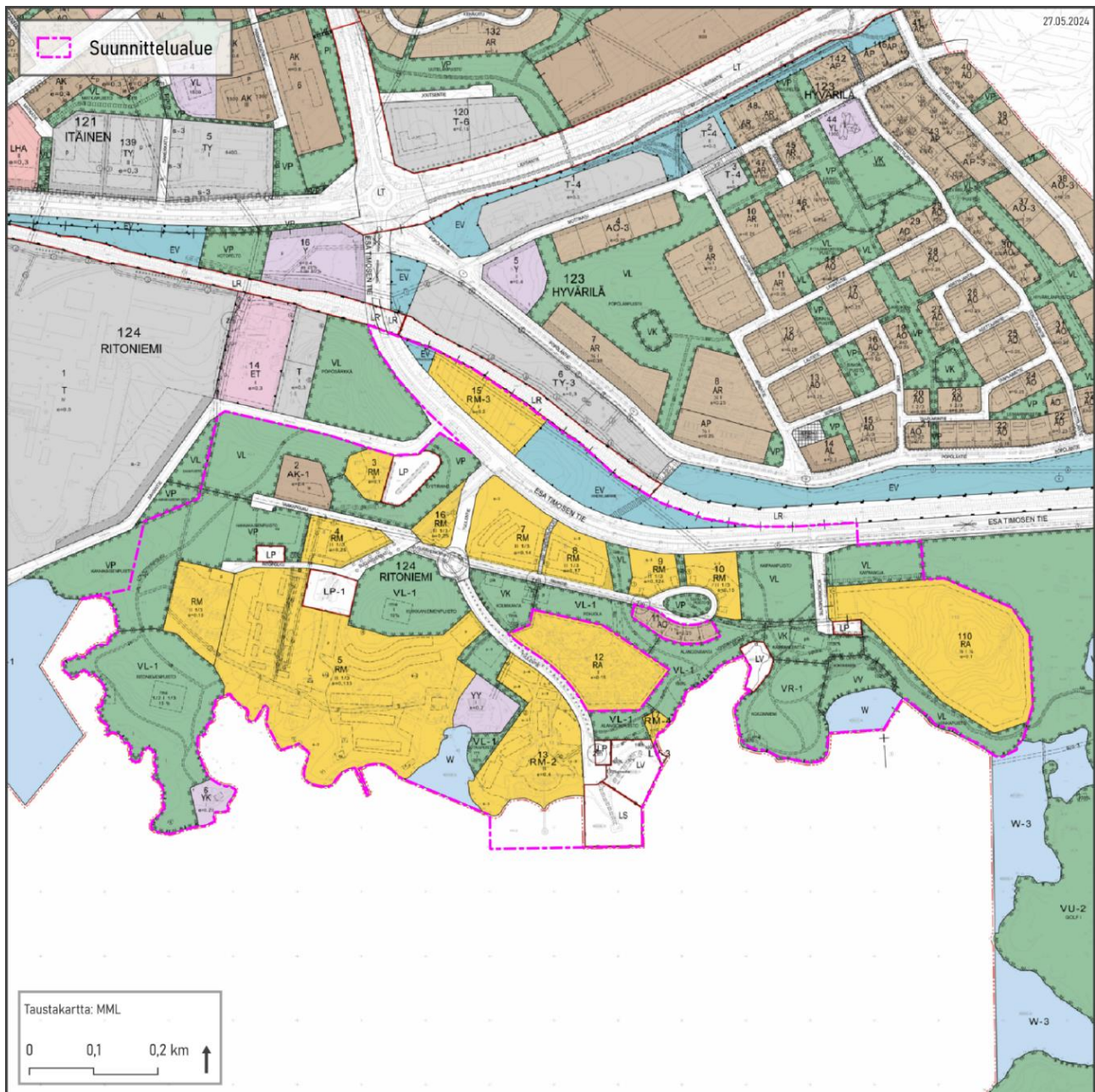
- Ritoniemen 124 kaupunginosan kaava nro 113, hyväksytty 3.12.1984
- Ritoniemen 124 kaupunginosan asemakaavamuuotos ja -laajennus nro 118, hyväksytty 27.1.1989
- Ritoniemen 124 kaupunginosan asemakaavan muutos ja laajennus nro 119, hyväksytty 31.3.1989
- Hyvärilän 123 kaupunginosan ja Ritoniemen 124 kaupunginosan asemakaavan muutos ja laajennus nro 120, hyväksytty 30.5.1990

² OAS Sitowise Oy 2024, s. 4.

³ OAS Sitowise Oy 2024, s. 6.

- Hyvärilän 123 kaupunginosan ja Ritoniemen 124 kaupunginosan asemakaavamuutos nro 121, hyväksytty 24.3.1992
- Ritoniemen 124 kaupunginosan asemakaavamuutos ja sitovat tonttijaot nro 174, hyväksytty 26.1.2012.⁴

Kuva 3. Alueella voimassa olevien asemakaavojen yhdistelmä Lähde: OAS Sitowise Oy 2024, s. 7.

⁴ OAS Sitowise Oy 2024, s. 7.

2.4 Aiemmin inventoidut kohteet ja selvitykset

Tässä raportissa on käytetty Joensuun museoiden käytössä olevan KIOSKI-tietopalvelun inventointiaineistoja. Kioski-palvelusta löytyneet inventoinnit alueelta olivat suoritettu pääasiassa vuosina 2022–2023 Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 1. vaihetta varten.

KIOSKI-tietopalvelun inventointitiedot olivat tätä selvitystä varten pääosin riittävät, mutta paikallisilta arvoiltaan ja tiedoiltaan vielä päivittyviä. Alueen rakennusryhmien pienmaisemallisia arvoja ei aiemmissa inventoinneissa ollut eritelty. Kohteiden kuvauksia ja arviointia arkkitehtonisten piirteiden osalta on tässä selvityksessä täydennetty. Uuskarelianismia on selvityksessä vertailtu ja arvioitu lisää arkkitehtuurikontekstissa ja historiallisena kulttuuri-ilmiönä.

Kuva 4. Materiaalit aikaisemmasta inventoinnista. Lähde: KIOSKI-tietokanta, Joensuun museot, <https://www.kulttuuriymparisto.fi/> (21.8.2024).

3 Rakennetun ympäristön aluetyypit

3.1 Bomban matkailualue ja aluetyypit

Kuva 5. Tärkeimmät tunnistetut rakennetun ympäristön aluetyypit inventoidulla alueella. Aluetyypit on erotettu toisistaan eri värein. Lähde: Pohjakartta, <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (7.6.2024).

Inventoitava alue oli Maanmittauslaitoksen aineistoon ja vanhoihin ilmakuviin perustuen hyvin pitkälti rakentamatonta, metsäistä aluetta ennen vuotta 1978, jolloin Bomban karjalaiskylän ensimmäiset rakennukset valmistuivat alueelle rantaraitin varrelle. Alueen länsipuolella toimiva saha oli suurin toimija alueen lähetyvillä, ennen turismin vaikutuksia.

Ennen karjalaiskylää majoitusalueineen, olivat alueella sijaitsevat rantaladot ja -aitat (tarkemmin luvussa 6.3, kohdassa 9) sekä Ritonien kesähuvi ja huvilan savusauna ainoat tiedetyt rakennuskohteet. Historiatietojen mukaan Ritonien kesähuvilan omistajana toimi viimeisenä Helsingin yliopiston professori Erik Lönnrot puolisoineen. Lönnrotien jälkeen huvi lahjoitettiin Nurmeksen kauppalalle 1968. Ennen Lönnroteja huvilan omistivat Hannikaiset.

Lönnrot teetätti metsänarvioimistieteen opiskelijoilla harjoitustyötä Ritonien alueella ja metsäinen niemi sopi tähän tarkoitukseen erinomaisesti. Kesähuvilalta johti pitkospuut sahalle ja huvi la oli myös hyvien kalavesien äärellä.

Huvila ja savusauna on nähtävissä vuoden 1976 kartassa, sekä vuoden 2024 kenttätöissä havaittiin rakennusten merkkejä kyseisillä paikoilla kasvillisuudesta päätellen. Huvila purettiin 1970-luvulla, savusaunan purkuajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa.⁵

Kuva 6. Kartta vuodelta 1976. Lähde: <https://nurmes.karttatiimi.fi/> (20.7.2024).

Kuva 7. Ritonien huvilan ja savusaunan paikat kartalla. Lähde: <https://nurmes.karttatiimi.fi/> (20.7.2024).

⁵ Nurmeksen museo

Kuva 8. Valokuva Ritoniemen huvilarakennuksesta, ajankohta tuntematon. Lähde: Kantapuu-Finna, valokuvaaja tuntematon, kuvan omistaja Nurmeksen museo, <https://kantapuu.finna.fi>.

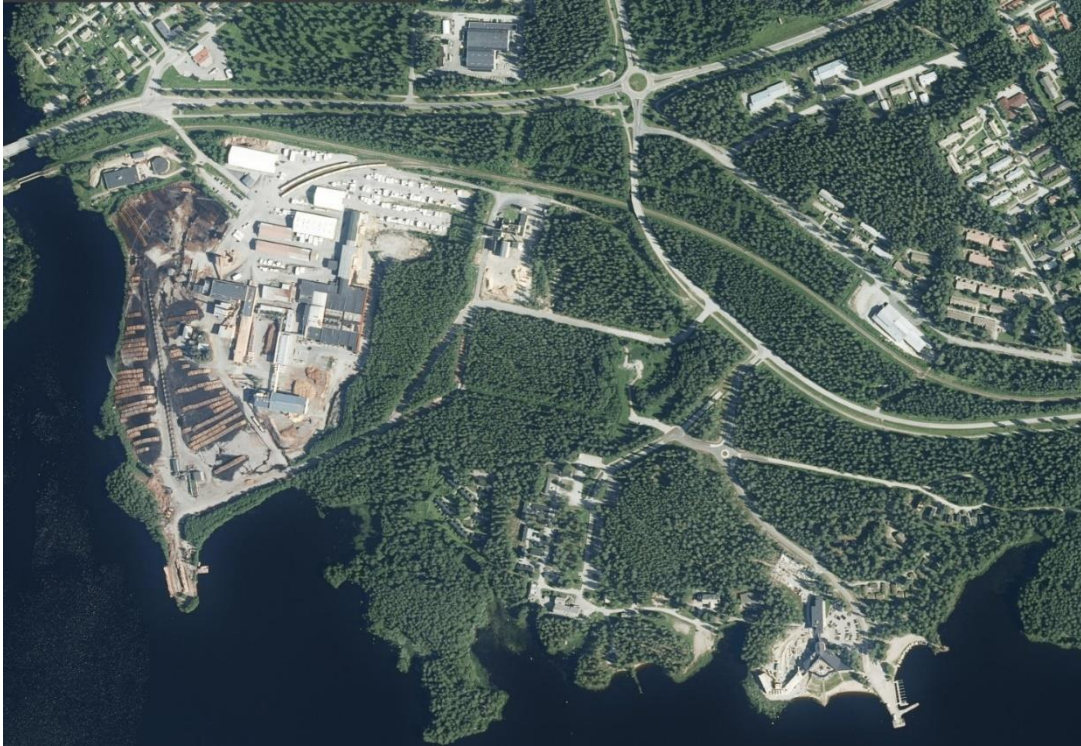
Kuva 9. Ilmakuva alueesta vuodelta 1940. Lähde: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (12.8.2024).

Kuva 10. Ilmakuva inventoitavasta alueesta vuodelta 1982. Kuvassa näkyy valmistunut Rito-polku 5 rakennusryhmä, osittain muodostunut Bomban matkailualue ja satama. Lähde: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (12.8.2024).

Kuva 11. Ilmakuva inventoitavasta alueesta vuodelta 1994. Ilmakuvasta havaitaan Sotka-kyläpyläläkokonaisuuden muodostuminen ja sen tieverkosto. Lähde: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (12.8.2024).

Kuva 12. Ilmakuva inventoitavasta alueesta vuodelta 2023. Kuvasta nähdään kylpylä-hotellikonaisuuden laajentuminen. Lähde: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (12.8.2024).

3.2 Aluetyyppi 1: Pohjois-Karjalan osuuskaupan kylpylä- ja hotellikokonaisuus

Alueen historia, kehitys ja nykytila

1990-luvun taitteessa Pohjois-Karjalaan suunniteltiin useampaa kylpylä/kuntoutuslaitosta. Ilo-mantsiin rakennettiin kuntoutuslaitos, Joensuun Marjalaan suunniteltiin kylpylä- ja kongressi-hotellia kuten myös Kolille. Painetta kylpylöiden rakentamiselle Pohjois-Karjalaan tuli Lappeenrannan, Imatran ja Savonlinnan kylpylöiden laajentamisen kautta. Suuntaus oli luoda virkistys- ja viihtymiskeskuksia.⁶

Aluetyyppi 1 on nykyään Pohjois-Karjalan osuuskaupan omistama. 1990-luvulla muodostunut kylpylä-hotellikokonaisuus aukesi yleisölle vuonna 1991. Kokonaisuus rakentui Sotka-kylpylänä tunnetun kylpylä-hotellirakennuksen ympärille. Kokonaisuus vastasi aikakauden kylpyläkulttuurin vaatimaan kysytään alueella ja monipuolisti viereisen karjalaiskylän tarjoamia elämyksiä. Jo aiemmin rakennetut satama ja junaratayhteys palvelivat turistien liikkumista.

Aluetyyppien 1 ja 2 muodostama kokonaisuus on kehittynyt vuosien varrella eri palveluin vastaamaan turistien tarpeita. Nykytilassaan mm. frisbee-golfrata ulottuu sekä Bomban karjalaiskylän, että kylpylä-hotellikokonaisuuden läheisyyteen. Myös luontopolut, sekä esimerkiksi grillikatokset palvelevat molemmilla alueilla majoittuvia turisteja.

Kylpylä-hotellin ja Bomban matkailualueen osalla toteutettiin omistajanvaihdos vuonna 2016 ja kylpylä-hotellirakennusta laajennettiin sekä peruskorjattiin. Aluetta kehitettiin eri toiminnoin.

Nykytilassaan alue on pitkälti rakennettua ja muokkaamatonta luontoa on jäljellä hyvin melko pieninä kaistaleina. Alueen itäpuolelta löytyy vielä koskematonta rantaviivaa, sekä alueen luoteispuolella on virkistyskäyttöön tarkoitettua metsää. Alueella on säästetty korkeita mäntyjä ja luonto on melko pitkälti mäntykangasta. Kunttaa on istutettu alueelle jonkin verran. Pysäköintialueet ja ajoväylät ovat asfaltoituja. Kylpyläkokonaisuuden ja karjalaiskylän väliset kulkuväylät ovat taas puru/hake- ja sorapintaisia. Ihmisen kädenjälki näkyy mm. hiekkarannan ja aallonmurtajan rakenteissa.

Kylpylärakennus- ja sen korkeat laajennukset ovat hallitsevia maisemassa, lähestyttäessä kohdetta Tuulentieltä tai järveltä. Erityisesti kylpylän laajennusosien kerrokorkeus ja moderni rakennustyyli luovat ristiriidan viereiseen karjalaiskylän arkkitehtuuriin sekä rantaviivan maisemaan järveltä ja sisämaasta katsottuna.

Kaavatilanne

Maakuntakaavassa alue kuuluu Matkailupalvelujen alueeseen (RM) ja asemakaavassa matkailua palvelevien rakennusten korttelialueeseen (RM).

Arviointi:

H, kylpyläkulttuuri ja matkailu ilmiönä **M**, maisemallisesti keskeinen alue

Alue edustaa 1990-luvun kylpyläkulttuurin nousukautta ja ilmiötä Nurmeksessa. Kokonaisuus on keskeinen maisemassa, vaikka kylpylän laajennukset luovat osittain ristiriitaa ympäristössä. Kylpylän alkuperäisen postmodernin Sotka-rakennuksen arkkitehtoniset erityispiirteet on merkittävästi muutettu.

⁶ RAITTI-hanke, 2023.

Kuva 13. Hotelli-kylpyläkokonaisuus ja pysäköintialue. Edessä näkyvä tie Tuulentie ja sen vieressä kevyenliikenteenväylä. Kuvakulma länteen.

Kuva 14. Hotelli-kylpyläkokonaisuutta ja oikealla mäntykangasta. Kuvakulma etelään.

3.3 Aluetyyppe 2: Bomban karjalaishkylä ja majoitus- sekä torialue

Alueen historia, kehitys ja nykytila

Karjalaishkylän Bomban talon malli ja esikuvat ovat Raja-Karjalan historiassa. Toteutus liittyy Nurmeksen matkailukaupunki-suunnitelmiin sekä Suojärven Pitäjähseuran aktiivisuuteen. Karjalaishkylään kuuluu Bomban talon ympärille kasvanut toiminta rakennuksineen. Kylään on liitetty myös läheinen majoitus- ja torialue.

Bomban karjalaishkylän taustailmiö on ollut evakkojen kotiseutu- ja perinnetyö. Luovutetun Karjalan pitäjiin viittaava seuratoiminta vilkastui evakkojen keskuudessa Suomessa erityisesti 1960-luvulla. *Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitolle 1944 luovutetulta Suojärveltä ko- toisin olevat karjalaiset evakot löysivät uuden asuinpaikan Pielisen Karjalasta sekä läheisistä Kainuun kunnista. Samalla evakkojen keskuudessa virisi keskustelu uuden yhteisen paikan rakentamisesta.*⁷

Raja-Karjalaisiin kyliin liittyvä kulttuuritoiminta käsitti runsaasti erilaisia perinnejuhlia ja praasniekkoja, joten oli luontevaa tehdä aloite yhteiseksi kokoontumis- ja juhlapaikaksi. Bomba talon paikaksi kaavailtiin 1960-luvulla lähes rakentamatonta Ritoniemi-Kannaslahti aluetta.

Bomban talon historiallinen esikuva on Suojärvellä sijainnut perinteinen karjalaistalo.

"Vuonna 1855 Jegor Bombin -niminen mies rakensi pojalleen Dimitri Jegorville talon Suojärvelle, Laatokan Karjalan entiseen kuntaan. Talo rakennettiin kesän aikana ilman yhtäkään rautilaia, pääsääntöisesti kirvestä käyttämällä. Valmistuessaan 24 metriä pitkä ja 10 metriä leveä pyöröhuksinen talo oli seudun komein, ja sinne pääsi ajamaan suoraan hevosella sisään.

Muutamaa vuotta myöhemmin Bombin päätti rakentaa talon toiseen päähän vielä kolmikerroksisen asunnon, johon Bombinin 24 henkinen suurperhe muutti asumaan. Dimitrin menehdyttyä vuonna 1915 maa jaettiin hänen viiden poikansa kesken. Veljekset päättivät purkaa talon, josta jäljelle jääneet viisi huksikasaa arvottiin veljesten kesken. Näistä huksista ainakin kolme veljestä rakensivat oman talonsa.

*Lopulta vuonna 1960 Suojärven Pitäjähseura laittoi Bomban talon jälleenrakentamisen aluille, ja nelimiehininen talotoimikunta ryhtyi laatimaan rakennussuunnitelmaa ja etsimään uudelle Bomballe sopivaa paikkaa. Löydökset esiteltiin Pitäjähseuralle, ja päätös rakentamisesta syntyi vuonna 1975, kun Nurmeksen kaupunki lahjoitti tontin ja päätti tukea rakennusprojektia."*⁸

*Pitäjähseuran aktivoituessa Nurmeksen kaupunki käynnisti vuonna 1973 Matkailukaupunki-nimisen projektiryhmän, jossa arkkitehti Erkki Helasvuo ideoi malleja Nurmeksen matkailun edistämiseksi. Hankkeen muita puuhamiehiä olivat maisema-arkkitehti Virva Veisterä sekä insinööri Edward Röytiö Nurmeksen kaupungin teknisestä virastosta.*⁹

Bomban karjalaishkylän yleissuunnitelman ja muut rakennukset on suunnitellut arkkitehti Erkki Helasvuo. Hankkeeseen osallistui myös Karjalanliitto, joka johti loppujen lopuksi kokonaisen karjalaishkylän rakentamiseen Bomban alueelle. Arkkitehtien Vilho Suonmaan ja Jarmo Santalan suunnitteleman uuden Bomban talon rakennustyöt alkoivat vuonna 1977, ja uusi upea talo

⁷ <https://visitbomba.fi/fi/tarina>

⁸ <https://visitbomba.fi/fi/tarina>

⁹ Aarnio 2020, 66.

vihittiin käyttöön 1978. Jykevä hirsinen talo rakennettiin suojärveläisen mallin mukaan ilman yhtään rautanaulaa, tosin hieman alkuperäistä Bomban taloa suuremmaksi.¹⁰

Tänä päivänä Bomban talossa toimii kahvila-ravintola, matkailuneuvonta, myymälöitä ja näyttelyitä. Lisäksi Bomban karjalaiskylästä löytyy tsasouna, kylpylä, hotelli- ja mökkimajoitusta, ohjelmapalveluyritys, hyvinvointialanyrityksiä ja lomahuoneistoja.¹¹

Aluetyypin 2 ydin on muodostunut Bomban talon, Kalevan hovin, Bomban kesäteatterin rakennusten ympärille. Tämä karjalaiskylä on Bomban matkailualueen varhaisin ja tunnetuin osa. Läheinen majoitus- ja torialue liittyvät siihen toiminnoiltaan erillisenä pienalueena. Aluetyypin 2 kokonaisuus yhdistyy uudempaan kylpylä-hotellikokonaisuuteen turisteja palvelevien toimintojen, kuten frisbeegolfin ja luontopolkujen kautta. Vuonna 2016 toteutetun omistajanvaihdoksen jälkeen alueen toimintoja on kehitetty ja parannettu, kuten myös aluetyypin 1 osalla.

Bomban karjalaiskylällä on laajasti kulttuuritoimintaa ja niihin liittyvä pitkä historia. Bomban alueella harjoitettiin 1980- ja 1990-luvuilla paljon karjalaiskulttuurista ammentavaa teatteritoimintaa ja alueelle rakennettiin muun muassa aikakautensa suurin teatterilavaste Suomessa, Maailmanvuori. Bomban kesäteatteri jatkaa kulttuuriperinnettä, joskin modernimmalla ohjelmistolla.

Syyskuussa 2024 alueella aloitetaan suurelokuvan, Antti J. Jokisen ohjaaman *Kalevala: Kullervon tarina* elokuvan kuvaukset, joiden myötä alueelle rakennetaan mittavia lavasteita kuvauksia varten.¹² Osaltaan myös mittava elokuvaprojekti jatkaa alueen perinnettä kulttuurin osalla. Alue on kuitenkin herkkäpiirteinen ja väliaikaisten lavasteiden rakentaminen voi osaltaan vaikuttaa alueen luontoon.

Bomban karjalaiskylän rakennuksia yhdistävänä tekijänä toimii nostalgia ja miellelyhtymät sekä mallit karjalaistyyliin arkkitehtuuriin. Osa uudemmissa majoitusrakennuksista yhdistyy karjalaistyyliin rakennuksiin vain julkisivuväriyksensä ja hahmon kautta. Rakennusten arkkitehtuurista on kerrottu tarkemmin inventointikorteilla.

Karjalaiskylä rakennettua ympäristöä ja maisemaa on muokattu pitkälti eri toimintojen ehdoilla. Koskematon kasvillisuutta löytyy vielä jonkin verran rantaviivan alueella ja osittain myös frisbeegolf-radan ja järven välissä sijaitsevalla kaistaleella. Alueen pohjoispuolelta alkaa tiheähkö puistomaisesti hoidettu metsä. Rakennusten väliin jäävät metsäiset alueet ovat useimmiten kapeita. Kuten myös hotelli-kylpylä-kompleksin ympäristössä, myös Bomban alueella on pyritty säästämään korkeita mäntyjä. Metsänpohja on melko pitkälti mäntykangasta. Pysäköintialueet, ajo- ja kulkuväylät ovat osittain asfaltoituja ja osittain puru/hake- ja sora-pintaisia.

Bomban karjalaiskylässä sijaitsee myös 2 muistomerkkiä. *Runonlaulaja, parantaja ja loitsutaidon omaava Ogoi Määräsen patsas on Bomban talon vieressä. Hän menehtyi 1940 sotavankien rasittamana Helsingin sotavankien karanteenileirillä. Hän oli tunnettu Suojärven lauluemo ja lauloi muun muassa Helsingin Kaleva-juhlilla. Patsaan on tehnyt kuvanveistäjä Taisto Martiskainen.*¹³

¹⁰ <https://visitbomba.fi/fi/tarina>.

¹¹ <https://visitbomba.fi/fi/tarina>

¹² <https://yle.fi/a/74-20103890>

¹³ <https://visitbomba.fi/fi/kayntikohde/bomban-karjalaiskyla/> .

Toinen muistomerkeistä on sotamuistomerkki. *Erillinen Patajoona 10 viivytti talvisodan alkupäivinä venäläisen 139. Divisioonan hyökkäystä ja taisteli Tolvajärvellä osana ryhmä Talvelaa. Muistopatsaan paljastusjuhla oli 28.7.2012.*¹⁴

Karjalaishylä rakennuksineen sulautuu väljästi rakennettuna luontoon, myös järveltä päin katsottuna. Rakennukset eivät luo ristiriitoja ympäristöönsä mittasuhteillaan tai kerrokorkeudellaan. Samoin Suojärventieltä tultaessa rakennettu ympäristö näyttäytyy sopusuhtaisena, vaikka alue on melko pitkälti rakennettua ja luontokaistaleet ovat kapeita. Alue on yhtenäisen rakennustyyliinsä vuoksi ehyt kokonaisuus. Rakennusten sijoittelu on väljintä alueen länsipuolella hotelli-kylpyläkompleksin suuntaan.

Kaavatilanne

Maakuntakaavassa alue kuuluu Matkailupalvelujen alueeseen (RM) ja asemakaavassa suurin osa alueesta kuuluu matkailua palvelevien rakennusten korttelialueeseen (RM). Kesäteatterin alue kuuluu Kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeseen (YY). Kesäteatterin viereen on lähivirkistysalueeksi merkitty alue, Sotkanpuisto, jolle saa sijoittaa erillisellä kaavamerkinnällä osoitettuja toimintoja (VL-1).

Arviointi:

H, kulttuurihistoria, turismi ja karjalainen kulttuuritoiminta ilmiönä, jatkuvuus.

Kohteessa on vahva historiallinen todistusvoima. Bomban karjalaishylä on Pohjois-Karjalan turismin keskeisiä rakennettuja kohteita. Toiminta on jatkunut alkuperäisen kaltaisena 2020-luvulle asti.

Rh, arkkitehtoninen, uuskarjalaisuus; postmodernille ajalle erityinen paikallinen tulkinta ja tyyli.

Bomban talo on hyvin alkuperäisenä säilynyt uudisrakennus: perinteisten karjalaisten (Raja-Karjala) hirsitalojen tyyliin ja rakennustapaan toteutettu sekä tulkittu kokonaisuus.

M, maisemakokonaisuus; yhtenäinen ja selkeärajainen karjalaishylä, sen majoitus ja torialue.

Aluekokonaisuus on edustava matkailumaisemana. Karjalaishylässä on säilynyt hyvin aikakaudelle tyypillinen nostalgia ja miellelyhtymät karjaiseen pihapiiriin sekä kylämaisemaan

¹⁴ <https://visitbomba.fi/fi/kayntikohde/bomban-karjalaishyla/>

Kuva 15 Rantaviivaa matkailualueen keskivaiheilta. Kuvakulma länteen.

Kuva 16 Puistomaisesti hoidettua metsää matkailualueen pohjoispuolella. Metsään on tehty purupintaisia kulkuväyliä. Kuvassa näkyvä rakennus on Bomban kesäteatterin katsomo. Kuvakulma kohti kaakkoa.

Kuva 17. Kulkuväylä kylpylä-hotellikompleksilta Bomban alueelle. Kuvakulma länteen.

Kuva 18. Kuvanveistäjä Taisto Martiskaisen patsas runonlaulaja Ogoi Määräsestä. Kuvassa näkyvissä myös karjalaiskylän rakennuksia. Kuvakulma itään.

Kuva 19 Erillisen pataljoona 10:n muistomerkki Bomban torin lähistöllä

3.4 Aluetyyppi 3: Tsasounan ympäristö ja Ritoniemen puisto

Aluetyyppi 3 on metsäinen niemi, jonka kärjessä sijaitsee Pyhittäjäisien Sergein ja Hermanin Valamolaisten tsasouna, eli ortodoksinen rukoushuone. Niemi tunnetaan myös Ritoniemen puistona. Tsasounan vieressä on hautamuistomerkki, joka kunnioittaa Suojärven siviilisotavankien muistoa. Toinen muistomerkki, ortodoksityyliin rakennettu matkamiehen risti, sijaitsee niemen luoteispuolella. Tsasounasta ja sen arkkitehtuurista sekä lähiympäristöstä on kerrottu tarkemmin inventointikortilla. Niemellä sijaitsi aiemmin Ritoniemen kesähuvila ja savusauna (kts. kappale 3.1). Hyvien kalavesien vuoksi satunnaiset veneilijät ovat todennäköisesti yöpyneet niemen rannoilla.

Niemi on toiminut hiljentymisen sekä luonnosta nauttimisen tarkoituksessa karjalauskylän ja tsasounan valmistumisesta lähtien. Tsasounalle johtava reitti on nimeltään ”Hiljaisuuden polku”. Polulla on harrastettu aikoinaan muun muassa runonlaulantaa ja muuta karjalaisesta kulttuurista ammentavaa kulttuuri-toimintaa.

Aluetyyppi 3:n niemi on pääsääntöisesti vanhaa metsää, jossa vallitsevana puulajina on mänty. Tsasounaa lähestyttäessä voidaan metsätyyppiä nimittää arvometsäksi. Metsänpohja on varvikkoa. Alueella on ollut vuosien ajan pitkospuita, jotka ovat palvelleet liikkumista rakennuksille, aiemmin Ritoniemen kesähuvilalle sekä savusaunalle ja myöhemmin tsasounalle. Inventoinnin aikaan, kesäkuussa 2024, osa pitkospuista oli purku-urakan alla ja kulkuväylää levennettiin aiempaa leveämmäksi ja muutettiin sorapintaiseksi. Muutoksen myötä kulku tsasounalle on kenties esteettömämpi, mutta eroaa merkittävästi pitkospuureitistä: *Tsasouna sijaitsee Ritoniemellä, tsasounalle pääsee ainoastaan kapeaa luontopolkua ja pitkospuita pitkin. Tietä tsasounalle ei haluttu rakentaa. Tämä oli harkittu ratkaisu, joka kuvastaa kristillisiä aatteita yksin tehtävästä matkasta Herran huoneelle.*¹⁵ On kuitenkin huomioitava, että inventoinnin aikaan uusi reitti oli keskeneräinen, joten lopullista lopputulosta ei voi arvioida.

Tsasouna ja sen ympäristö sulautuu hyvin ympäröivään luontoon ja luo sopusuhtaisen kokonaisuuden, sekä järveltä, että sisämaasta päin katsottuna. Järvinäkymät tsasounalta itään ovat kuitenkin muuttuneet merkittävästi kylpylä-hotellikompleksin korkean uudisrakentamisen ja rantarakentamisen myötä.

Tsasounalla ja niemellä on myös tärkeä kirkollinen, perinteinen ja hengellinen merkitys alueen historiassa. Vanhimmaista rakennetusta ympäristöstä, Ritoniemen huvilasta, ei ole kuitenkaan enää havaittavissa selkeitä merkkejä alueella ja valitettavasti se osa historiaa on pyyhitty alueelta pois.

Kaavatilanne

Maakuntakaavassa alue kuuluu Matkailupalvelujen alueeseen (RM) ja asemakaavassa suurin osa niemestä kuuluu Lähivirkistysalueeseen, jolle saa sijoittaa erillisellä kaavamerkinnällä osoitettuja toimintoja (VL-1). Tsasounan ympäristö kuuluu Kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeseen (YK).

Arviointi:

H, kirkkohistoria, historiallinen todistusvoima ja identiteetti.

¹⁵ Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

Pyhäkön merkitys paikallisyhteisölle on merkittävä. Kirkollinen toiminta jatkuu kohteessa. Kohde todistaa ortodoksisesta kulttuurista ja perinteistä alueella.

Rh rakennusperinteinen, edustava, alkuperäisyys.

Tsasouna on perinteinen pyhäkkö muodoltaan. Sen ulkoasu on säilynyt hyvin alkuperäisenä yksityiskohtia myöten.

M, maisemallisesti keskeinen, pienmaisema.

Tsasouna on näkymissä järveltä keskeinen kohde niemen kärjessä. Sen metsäinen kirkkopiha yhtyy esteittä niemen luontoon ja puistoalueeseen. Tsasounalla on luonteenomainen asema maisemassa, hieman sivussa ja rauhassa matkailualueeseen nähden.

Kuva 20 Hiljentymisen polun alku. Kuvassa näkyvissä purettuja pitkospuita ja uutta, leveämpää kulkureittiä. Kuvakulma etelään.

Kuva 21. Oikealla näkyvässä Ritoniemen puiston niemen kärki, jossa tsasouna sijaitsee. Tsasouna sulautuu hyvin luontoon. Kuvakulma etelään.

Kuva 22. Matkamiehen risti niemen luoteispuolella. Kuvakulma lounaaseen.

Kuva 23. Muistotaulu suojärveläisten siviilisotavankien muistoksi. Muistotaulu sijaitsee tsasounan vieressä.

Kuva 24. Hautamuistomerkki muistolaatan vieressä. Tsasounan seinälinjaa oikealla. Kuva-kulma itään.

Kuva 25 Vanhaa metsää ja polkuja niemen luoteispuolella. Kuvakulma länteen.

4 Muutosherkkyys

- = muutosherkät luonnonarvot liittyen tsasounan kirkolliseen merkitykseen
- = muutosherkkyys yhtenäisen rakennustyylin, aseman ja alkuperäisyyden vuoksi
- = muutosherkkä alue, osana karjalaiskylää tiiviinä kokonaisuutena
- ▨ = siirtymä- ja suoja-alueet
- ↕ = muutosherkkä näkymä
- = merkittävä liikenteen solmukohta

Kuva 26. Muutosherkät alueet ja näkymät selitteineen ja siirtymä- ja suoja-alueet, Sitowise Oy 2024. Lähde: Pohjakartta, MML:n paikkatietoikkuna (7.6.2024).

Muutosherkkiin alueisiin ja näkymiin sisältyy joitain tunnistettuja esteitä ja ristiriitoja. Ne voivat heikentää kulttuurihistoriallisia arvoja, vähentää esimerkiksi kohteen alkuperäisyyttä, heikentää sen todistusvoimaa tai edustavuutta.

Muutosherkät näkymät ja liikenteen solmukohdat

1. Päätenäkymä Ritopolulta majoitus- ja torialueelle, sekä majoitusalueen sisäiset näkymät

Saapuminen alueen teemalliselle porttirakennukselle vaikuttaa viimeistelemättömältä. Kulku paikoitusalueelta torille ei ohjautu portin kautta. Näkymä portilta torille ja kohti majoitusmökkejä on kuitenkin tärkeä ja sitä voidaan pitää muutosherkkänä. Käytännössä torille tullaan autoilla Suojärvenkatua pitkin ja kävellen paikoitusalueen kautta.

Myös majoitusalueelta näkymä rannasta kohti porttirakennusta on tärkeä ja muutosherkkä, sillä se on keskeinen pienmaisemassa ja sisäisillä kulkuväylillä.

2. Lähestymisnäkymä Bomban talolle Suojärvenkatua pitkin

Näkymä on tärkeä saavuttaessa mäkeä alas Bomban talolle. Kadun varrella olevat pysäköinti-alueet autoineen heikentävät näkymän vaikuttavuutta. Näkymän talolle tulisi säilyä hoidettuna ilman peittäviä esteitä.

3. Näkymä lahden yli tsasounalta karjalaiskylään

Sektorinäkymät rannalta toiselle ovat merkittävät, sillä ne yhdistävät kaksi eri maisemaa ja aluetyyppejä, alueiden arkkitehtuurin, tarinat ja historian toisiinsa.

4. Tsasounan järvinäkymät

Kaukonäkymät tsasounaniemeltä järvelle ja järveltä niemelle ovat näkymiä järvi- ja metsäluontoon. Tsasouna ei erotu ristiriitana kaukonäkymissä järveltä tai lahden yli. Niemen kärjen pienmaisema tulisi säilyttää nykyisen kaltaisena.

5. Kylpylä-hotellikokonaisuuden järvinäkymät

Kaukonäkymissä järveltä Kylpylä-hotelli erottuu hyvin avoimen hiekkarannan ja satama-alueen taustalla. Uusin hotellirakennus on matkailualueen järvimaisemassa ristiriitainen huomiokohde, rantaan kiinni rakennettuna. Avoin ranta-alue ja rantaviiva on erittäin herkkä muutoksille.

6. Näkymä aallonmurtajalta kylpylä-hotellirakennukselle

Järvi- ja hotellimatkailun näkökulmasta on tärkeää, että veneellä saavuttaessa aallonmurtajalta on esteetön näkymä, hoidetussa ympäristössä, hotelli-kylpylärakennukselle palveluineen.

7. Liikenteen solmukohta (kiertoliittymä)

Ohjaavat näkymät Suojärvenkadun, Tavintien ja Tuulentien kiertoliittymässä ovat tärkeitä. Liittymä metsän keskellä yhdistää eri alueet ja aluetyypit luontoteemalla. Liittymä on uusi pinnoiltaan ja kalusteiltaan. Metsäiset näkymät luovat aluetunnelmaa ja valmistelevat saapumista. Kiertoliittymän näkymät ovat alueen käyntikortti ja siksi herkkä muutoksille.

Muutosherkät alueet

Bomban matkailualueen tulevia muutoksia varten on arvioitu erityisesti sen vanhimpien osien herkkyyttä: karjalaiskylä (punainen), majoitus- sekä torialue (sininen) ja Ritoniemen puistoksi nimetty alue (vihreä). Majoitusalue ja tori on muutosherkkä tiiviin toiminnallisen kokonaisuutensa vuoksi. Bomban karjalaiskylä on muutosherkkä yhtenäisen rakennustyyliinsä, keskeisten toimintojen jatkuvuuden ja alkuperäisyytensä vuoksi. Ritoniemen puisto on erityisen herkkä luonto- sekä historiallisilta arvoiltaan.

Siirtymä- ja suoja-alueet ja niiden muutosherkkyys

Bomban karjalaiskylän matkailu- ja majoitusalueen, sekä Ritoniemen puiston välissä on herkkä suojaisa lahti ja ojakosteikko. Polku karjalaiskylästä tsasounalle kulkee pienipiirteisenä luontopolun tapaan tämän alueen läpi, joka on merkittävä liittymä ja siirtymäreitti kylästä luontoon. Suojaisat siirtymäalueet tulisi säilyttää.

Majoitusalueen ja Bomban karjalaiskylän rajoittuminen rantaviivaan on väljä, osin järviluontoon avoin. Alue on herkkä muutoksille ja tulisi pitää avoimena alueella liikkuville sekä säilyttää näkymät järven selälle. Osa alueen siirtolohkareista oli nähtävissä jo 1976-kartalla. Siirtolohkareet tulisi säilyttää alueella.

Rannan mäntyvaltainen, kalliainen alue Bomban kohdalla on maastoltaan kuluneempi ja herkkä kaikelle kulutukselle. Bomban lähellä kalliolta avautuvat kaukonäkymät järvelle tulisi säilyttää rakentamattomina.

Bomban karjalaiskylän itäpuoli hotelli-kylpyläkompleksille päin, asemakaavassa Sotkanpuistoksi nimetty viheralue, on hyvä säilyttää siirtymä- ja suoja-alueena kahden hyvin erilaisen alueen, karjalaiskylän ja kylpylä- sekä hotellimiljöön välillä.

Samoin Bomban karjalaiskylään liittyvän majoitus- ja torialueen länsipuolella, kohti Ritoniemi 5-rakennusryhmää, on hyvä säilyttää puustoinen suoja-alue. Tyyliältään ja toiminnoiltaan nämä kaksi erilaista aluetta erottuvat nykytilassa selkeästi toisistaan, eikä niiden välillä ole suoraa näköyhteyttä.

Hotelli-kylpylän lähiympäristö on kontrastinen ja muuttunut kaupunkimaiseksi. Hotellialue on merkittävästi luonnontilastaan muokattu ja siirtymäreitti näkymin karjalaiskylään on aluekuvassa erittäin herkkä muutoksille. Erityisesti vastakohtia ja ristiriitaa luo kylpylän uusien, korkeiden laajennusosien sijoittuminen rantaluontoon ja järvinäkymiin. Kylpylä ja hotellit kokonaisuus on kerroksinen, eikä aikakerroksia pysty paikoin hyvin erottamaan. Rakennusten uudistetut tai uudet tyylipiirteet herättävät huomiota erityisesti järveltä kaukonäkymissä, mutta myös aluekuvassa maalta.

5 Yhteenveto

Kaavamuutosalueen, Bomban matkailualueen, kulttuurihistorialliset arvot liittyvät olennaisesti Bomban alkuperäisen karjalaiskylän arvojen vaalimiseen. Vastakohtaksi karjalaiskylälle on kehittynyt sen läheinen moderni kylpylä- ja hotellialue. Näiden erilaisten alueiden käyttö- ja muutostarpeiden yhteensovittaminen jatkossa on haastavaa, säilyneiden arvojen suojelemiseksi. Selvitystä varten kaavamuutosalueella tarkasteltiin erityisesti kolmea aluetyyppiä ja niiden arvoja, jotka olivat selkeästi erotettavissa omiksi kokonaisuuksiksi.

Kylpylä- ja hotellikokonaisuus edustaa 1990-luvun kylpyläkulttuurin nousukautta ja ilmiötä Nurmeksessa. Kokonaisuus on keskeinen maisemassa, vaikka kylpylän uusimmat laajennukset luovat osittain ristiriitaa ympäristössä. Kylpylän alkuperäisen postmodernin Sotka-rakennuksen arkkitehtoniset erityispiirteet ovat laajennuksin ja saneerauksella merkittävästi muutettu. Sisätiloissa voi vielä tunnistaa alkuperäisen päätilan muodon ja idean järvelle kaukonäkymin avautuvasta allashallista. Sotka rakennus oli valmistuttuaan tyyliään postmodernismia. Sen hahmosta ja moderneista muotoaiheista tunnisti viittaukset paikalliseen järviluontoon. Sotkan ulkoasussakin rakennusmateriaalit ja värytys erottuivat karjalaiskylän puuarkkitehtuurista, vaikkakin sen pääjulkisivulla käytettiin myös puuta julkisivuremontin myötä. Kylpylä-hotellitoiminnot ja Sotkan käyttäjäkunta poikkesivat jo 1990-luvulla alueen karjalaiskylästä, alkujaan paikallisen siirtoväen aloittamasta matkailualuehankkeesta.

Bomban karjalaiskylä ja majoitus- sekä torialue on alueen alkuperäisin osa Tsasounan ympäristön kanssa. Karjalaiskylän ja Tsasounaniemen rakennuksia yhdistävänä tekijänä toimii nostalgia ja miellelyhtymät sekä mallit karjalaistyyliin arkkitehtuuriin. Niiden hahmo ja ulkoasu ovat säilyneet hyvin alkuperäisen tyylin mukaisena. Osa uudemmissa majoitusalueen rakennuksista yhdistyy karjalaistyyliin rakennuksiin vain julkisivuvärytyksensä ja hahmon kautta. Karjalaiskylä alueena sulautuu perinteisesti ympäröivään luontoon ja maisemaan järveltä päin katsottuna. Karjalaiskylän rakennukset eivät luo ristiriitoja ympäristöönsä mittasuhteillaan tai kerrokorkeudellaan. Samoin Suojärventieltä tultaessa rakennettu ympäristö näyttäytyy sopusuhtaisena, vaikka alue on melko pitkälti rakennettua ja luontokaistaleet ovat kaapeita. Alue on yhtenäisen rakennustyylinä vuoksi tunnistettava ja erityinen kokonaisuus. Rakennusten sijoittelu on säilynyt hyvin väljänä alueen länsipuolella modernin hotelli-kylpyläkompleksin lähellä.

Karjalaiskylälle ominaista, ympäröivän luonnon lisäksi, on turismin muokkaama matkailumaisema. Tästä huolimatta karjalaiskylästä välittyy 1970-luvun lopun rakennusaikaudelle ja turismille ilmiönä tyypillinen nostalgia ja miellelyhtymä karjaiseen pihapiiriin sekä kylämaisemaan. Bomban karjalaiskylä on Pohjois-Karjalan turismin keskeisiä rakennettuja kohteita. Alue on arkkitehtuuriltaan hyvin säilynyt ja yhtenäinen maisemakokonaisuus.

Tsasounaniemi, Ritoniemen puisto on toiminut hiljentymisen sekä luonnosta nauttimisen tarkoituksessa karjalaiskylän ja tsasounan valmistumisesta lähtien. Tsasounalle johtava reitti on nimeltään ”Hiljaisuuden polku”. Polulla on järjestetty aikoinaan muun muassa runonlaulantaa ja muuta karjalaisesta kulttuurista ammentavaa kulttuuritoimintaa. Kesällä 2024 polulle tehtyjen kunnostusten myötä kulku tsasounalle on esteettömämpi, mutta rakennelma voi erottua ristiriitana aiempaan. Tsasounalla on tärkeä kirkollinen, perinteinen ja hengellinen merkitys alueen historiassa. Tsasouna ja sen pihapiiri ovat säilyneet hyvin todistusvoimaisina ja edustavina. Pitkospuupolku korosti pienipiirteistä siirtymää matkailualueelta Tsasounalle. Järvinäkyvät tsasounalta itään ja karjalaiskylään ovat kuitenkin muuttuneet merkittävästi kylpylä-hotellikompleksin korkean uudisrakentamisen ja rantarakentamisen myötä.

Bomban matkailualue on kerroksinen ei vain ajassa, vaan myös arvoiltaan. Alueen syntyyn vaikutti varhain paikallinen karjalainen ja ortodoksinen rakentaminen. Viimeisten sotiemme jälkeen evakkojen kulttuurin leviäminen itärajan karjalaiskylissä oli näkyvää. Ortodoksinen kirkko vastasi hengellisiin tarpeisiin ja Tsasounia rakennettiin perinteitä noudattaen. Mallit perustuivat Raja-Karjalaiseen rakentamistapaan. Kirkollisen rakennusperinteen ja praasniekkojen lisäksi ihmiset kaipasivat menetettyjen karjalaiskylän tiivistä rakennetta ja sen näkyvästi ylläpitävää yhteisöllisyyttä.

Ilomantsiin Parppeinvaaraan rakennettu karjalaiskylä aloitti ensimmäisten joukossa 1960-luvun alussa, tuolloin perinteiseksi, Karjalaiseksi arkkitehtuuriksi kutsutun rakennustyylin. Ilomantsin Runonlaulajan pirtti taas oli ensimmäinen karjalaiseen rakentamisen tapaan toteutettu ja erityisesti matkailuun yhdistetty kohde. Nämä karjalaiskylät muokkasivat varsinkin valtaväestön näkemyksiä siitä, millaista on ollut perinteinen karjalainen rakennuskulttuuri. On sanottu, että karjalaiskyläiden mallit ja jäljitelmät perustuivat enemmän kuitenkin kotimaisen matkailun ja turismin tarpeille, kuin historiallisen kulttuuriperinteen jatkamiseen ¹⁶

Paikalliseen karjalaiskulttuurin nojaten Suojärven pitäjäseura aktivoitui 1960-luvulla Nurmeksen matkailukaupunkihankkeeseen mukaan. Bomban karjalaiskylän voidaan tunnistaa alkaneen Raja-Karjala nostalgiana sekä miellelyhtymiin perustuvana matkailun kehittämishankkeena. Bomban karjalaiskylän yleissuunnitelma ja muut rakennukset suunnitteli arkkitehti Erkki Helasvuo. Bomba talon suunnittelijoina olivat Vilho Suonmaa ja Jarmo Santala. 1970-luvulta eteenpäin Bomban laajentuminen jatkui vahvasti nostalgisena hankkeena. Arkkitehtuuriin kiinnitetyt miellelyhtymät – tulkintojen kautta – olivat matkailuvaltti. Uuskarelianismin tyyliin ideoituja kohteita suunnitteli Nurmekseen arkkitehti Helasvuo myös 1980-1990-luvulla, esimerkkinä Korpiselkätalo 1985 ja Taistelijan talo 1988. Esikuvan oli mm. Tolvajärven matkailumaja rajantakaisessa Karjalassa. Korpiselkätalon nimellä muistellaan Neuvostoliitolle luovutettua Korpiselän kylää.¹⁷

Uuskarelianismi ilmiönä nousi esiin postmodernin murrosaikaan Suomessa. Postmodernin regionalismin kontekstissaan esim. Oulun koulun suunnittelu perustui Pohjois-Pohjanmaalla paikalla säilyneen rakennusperinteen, muotoaiheiden ja luonnonelementtien uustulkintaan. Tämä näkyi uusina ja yllätyksellisinä materiaali-, detalji- sekä väriyhdistelmiä. Bomban karjalaiskylän arkkitehtoninen ilmaisu ei ollut postmodernismille tyypillistä eklektismia tai ilmeistä regionalismia. Bomba ilmiönä oli paikallisille maantieteellisen rajan ylittävää ja karjalaisen heimon sisältä kumpuavaa tulkintaa. Alkuperäisyyden saavuttaminen Bomban karjalaiskylän arkkitehtuurissa ei ollut päätavoite, vaan alkuperäiseen kylätunnelmaan pääseminen ja yhteisön voimaantuminen.

Vakiintuneen postmodernin aikaudella matkailualueelle valmistunut Sotka kylpylä oli hyvin erilainen lähtökohdiltaan ja toteutukseltaan kuin karjalaiskylä. Uusi kylpylä ilmiönä oli alkujaan paikallisille ja vanhemmalle siirtoväelle todennäköisesti enemmän erikoinen nähtävyys kuin lomakohde. Tämän päivän näkökulmasta arvioiden Sotkan alkuperäinen rakennus oli kuitenkin luonnon maisemaan ja mittakaavaan taitavasti sovitettu. 2000-luvun ja 2020-luvun kylpylään liitettyjä hotelleja ei voi tunnistaa karjalaiskylään kuuluvana ilmiönä, teemallisesti tai tyyllisesti yhteenkuuluvaksi.

On kuitenkin muistettava, että Bomban karjalaiskylää alulle pantaessa, kulttuuriperinteen jatkamista tapahtui myös matkailualueen kaupallisen kehittämisen ohessa. Kulttuuriset

¹⁶ Bomba-talon inventointikortti, Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

¹⁷ Aarnio 2020, 67, 68.

merkitykset ja alueidentiteetti syntyivät evakkojen, paikallisten ja turistien yhtäaikaisen toiminnan tuloksena. Tästä todistavat myös karjalaiskylän oheen rakennettu, edelleen toiminnassa oleva teatteri, majoitus- ja torialue. Kulttuuristen merkitysten ja arvojen törmäyksiltä ei ole välttytty Bomban matkailualueen rakentuessa eri vuosikymmenillä. Ristiriitoja on ratkottu jälleen nykyaikana alueen luonto, historia, arkkitehtuuri, maisema ja matkailuarvojen säilyttämiseksi.

Kokonniemen ja kuntoradan alue on rakentamatonta ja luonnontilaista rantametsää sekä mäntyvaltaista lakimetsäaluetta, jolla kulkee kuntorata. Kokonniementiellä sijaitsee lisäksi mattojen maapesupaikka.

Matkailualueesta on laadittu vuonna 2007 Bomba-Hyvärilä-maisemaselvitys, joka on Matleena Muhosen diplomityö. Tämän lisäksi 3.10.2024, Sitowise Oy on tehnyt Bomba matkailualueen maisemaselvityksen, jossa myös Kokonniemen aluetta on tutkittu.

Asutushistoriansa puolesta suurin osa Kokonniemestä kuuluu Kannas nimiseen tilaan, on sen palsta. Kokonniemen länsipuolella kulki 1900-luvun alkupuolella paikallinen polkutie, nykyisen Tavintien linjaa. Tie jatkui ensin 1900-luvun alussa kunnalliskodin ja myöhemmin sille perustetun Hyvärilän matkailukeskuksen alueelle. Lahdella on ollut alueelle tyypillisesti laitur- ja venepaikkoja.

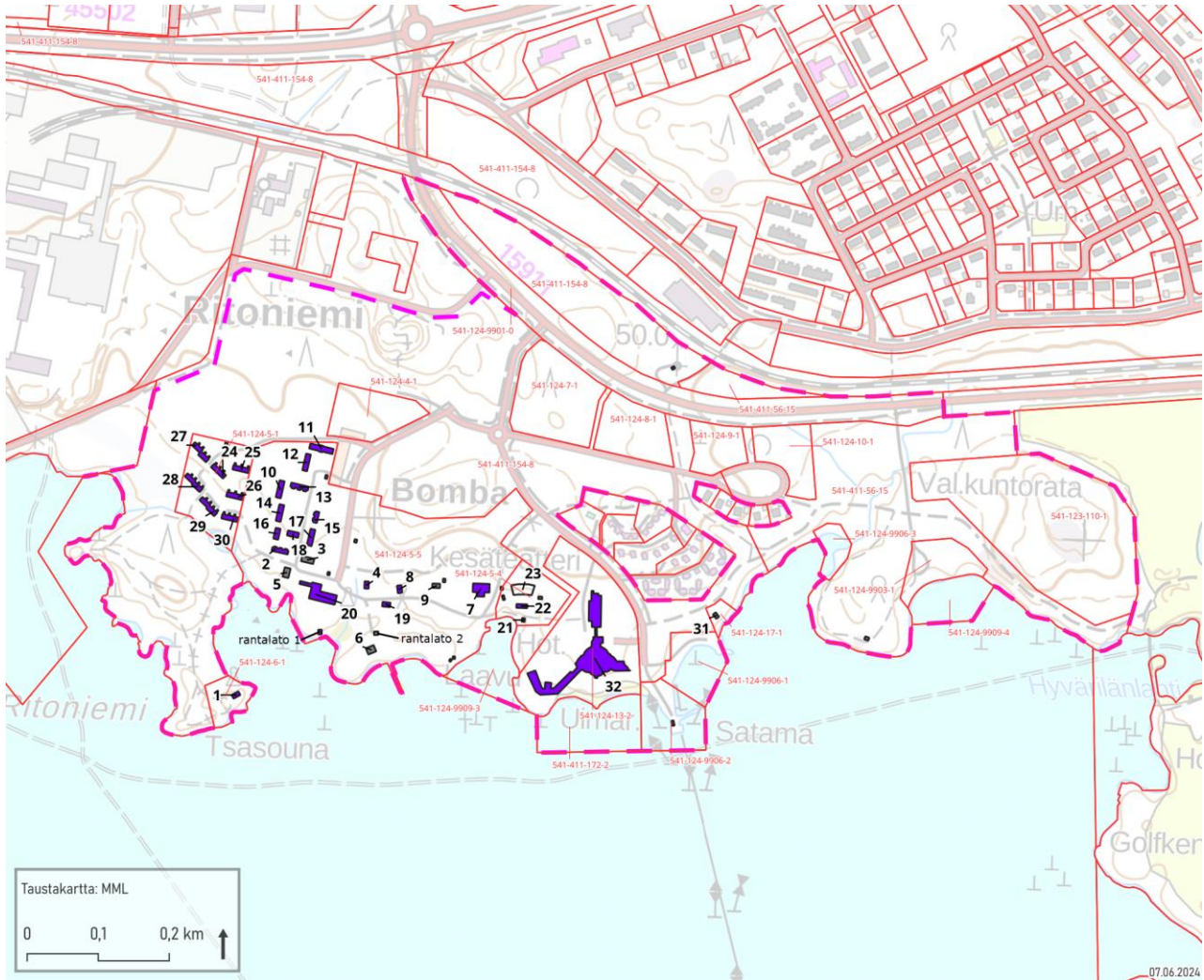
1900-luvun puolivälissä Kokonniemeltä hakattiin rantametsän puusto. Sen jälkeen alue on saanut metsittyä ja on ollut virkistyskäytössä luontopolkuineen. Nykyinen Kokonniementie perustettiin Hyvärilän asuinalueen rakennettaessa, jolloin rakentamisen yhteydessä on todennäköisesti tehty maansiirtoa Kokonniemelle.

Kokonniemen itäpuolella lakimetsäaluetta kiertävä kuntorata rakennettiin 1980–1990-luvuilla. Lakialueella on kuitenkin kulkenut tätä aiemminkin vanha polku, jolta on avautunut kaukonäkymät Pieliselle.

Kokonniemi ja muut Kokko-alkuiset paikannimet ovat Suomessa hyvin perinteisiä ja yleisiä. Nimi viittaa näköala- ja kylähistoriassa maisemallisesti merkittävään paikkaan. Kokonniemeltä ja mäkialueelta avautuvat edelleen kaukonäkymät Pieliselle, samoin kuin Pieliseltä kohti rantametsää ja sen itäpuolista mäkeä. Kyläkuvalle 1900-luvulta 2000-luvulle ominainen rantametsä ja lakimetsäalue näkymineen tulee säilyttää kulttuurihistoriallisia arvoja vaalien. Samoin myöhempi alueen modernin ajan ilmiö, virkistyskäyttö ja toiminnot rakennelmineen.

6 Valitut kohteet kartalla

Kuva 27. Inventoitavat kohteet numeroituina kartalle. Lähde: Pohjakartta, MML:n paikkatietoikkuna (7.6.2024).

6.1 Valitut kohteet

Kohteen nro	Osoite	Rakennusvuosi	Kiinteistötunnus	Rakennustunnus
1	Suojärvenkatu 1a	1980	541-124-6-1	1007581286
2	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259156E
3	Suojärvenkatu 1	1979	541-124-5-5	1023735087
4	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259153B
5	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	1023735098
6	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	1023735065
7	Tuulentie 4	1981	541-124-5-5	1023735076
8	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259155D
9	Suojärvenkatu 1	2007	541-124-5-5	1023735109
10	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259157F
11	Suojärvenkatu 1	1986	541-124-5-5	102373511A
12	Suojärvenkatu 1	1980	541-124-5-5	1023735054
13	Suojärvenkatu 1	1980	541-124-5-5	1023735010
14	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259158H
15	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	1023735021
16	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102373500Y
17	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	1023735043
18	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	1023735032
19	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259154C
20	Suojärvenkatu 1	1978	541-124-5-5	102259152A
21	Tuulentie 6	2008	541-124-5-4	1007581275
22	Tuulentie 6	1990	541-124-5-4	1007581264
23	Tuulentie 6	1981	541-124-5-4	1007581253
24	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	100758120X
25	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	100758119W
26	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	1007581220
27	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	100758121Y
28	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	1007581231
29	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	1007581242
30	Ritopolku 5	1978	541-124-5-1	100758118V
31	Tuulentie 9	2000	541-124-17-1	102265918K
32	Tuulentie 10	1990	541-124-13-2	102373514D

Lisäksi kenttätöissä havaitut rantaladot

Tiedot 3.6.2024, toimittanut Nurmeksen kaupunki.

6.2 Arviointiperusteet

Arviointia on tehty rakennushistoriallisten, historiallisten ja ympäristön arvojen perusteella. Rakennushistorialliset arvot tarkoittavat rakennustyyppinsä, aikakautensa ja arkkitehtuurinsa laadukasta edustajaa. Kohde saattaa myös olla tyyllillisesti omaleimainen tai sen suunnittelija on tunnustettu. Historialliset arvot viittaavat historialliseen merkittävyyteen kaavassa, alueessa, henkilöissä, ilmiöissä, rakennuksen käyttötarkoituksessa tai rakennuksessa itsessään. Ympäristöarvot liittyvät kohteeseen tuomaan lisäarvoon, sen pihamaahan, lähiympäristöön tai kulttuuriin esteettisellä tai historiallisella tavalla. Kiinteistöllä on ympäristöllistä arvoa myös, jos se on osana paikallisesti arvokasta kokonaisuutta.

Rakennetun ympäristön kulttuurihistorialliset arvot avataan eri tasoilla, joita ovat:

- Historialliset arvot esimerkiksi asutushistoria ja teollisuushistoria.
- Rakennushistorialliset arvot esimerkiksi arkkitehtoninen, rakennusperinteinen tai rakennustekninen.

- Ympäristöarvot esim. maisemakokonaisuus tai maisemallisesti keskeinen.

Arvoja ja säilyneisyyttä arvioitaessa vakiintuneina kriteereinä ovat laki rakennusperinnön suojelamisesta 4.6.2010/498 suojelun edellytykset: harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, kertovuus ja kerroksisuus. Säilyneisyyden ja muutosten astetta voidaan kuvailla käsittein: hyvin säilynyt, kohtalaisesti säilynyt tai merkittävästi muutettu – perusteluineen.

Arvottamisessa noudatetaan Museoviraston ja alueellisten vastuumuseoiden vakiintuneita käytäntöjä sekä arvokäsitteitä: paikallinen, maakunnallinen ja valtakunnallinen.

Yhteenvedossa ja analyysissä käytetään sekä tietoon että näkemyksiin (esim. rakennusperinteen traditiot) pohjaavia perusteita. Arvioidessa huomioidaan myös aiemmat inventoinnit ja arvioinnit.

Arvoon vaikuttava rakennusten säilyneisyys ei tarkoita rakennuksen kuntoa. Säilyneisyys on esitetty lomakkeilla tarvittaessa seuraavin termein:

Hyvin säilynyt

Rakentamisajankohta ja sen tyylipiirteet ovat hyvin tunnistettavissa, ja rakennusosista ja pintaverhouksista on merkittävä osa säilynyt alkuperäisinä. Voi sisältää myös myöhempien ajanjaksojen tyyllillisesti tunnistettavia muutosvaiheita. Muutokset on tehty sopusoinnussa alkuperäisen tyylin ja muodon kanssa, eikä suhdemaailma ole kärsinyt. Kunnostettu tai korjattu huoltaen.

Kohtalaisesti säilynyt

Kokenut muutoksia, laajennuksia tai ikkunoiden uusimisia. Suhteet, erityisesti detaljeissa, ovat muuttuneet. Merkittäviä rakennusosia on uusittu tyyliin sopimattomasti. On käytetty alkuperäisistä huomattavasti poikkeavia materiaaleja ja käsittelytapoja.

Merkittävästi muutettu

Kaikki detaljit edustavat myöhempää aikaa ja rakennusaika on pääteltävissä vain hahmosta. Suhdemaailma on täysin muuttunut, ja mahdollinen laajennus on ristiriidassa vanhan osan kanssa.

6.3 Kohdekortit

1. Pyhittäjäisien Sergein ja Hermanin Valamolaisten tsasouna

Kuva 28. Tsasouna pitkospuureitiltä etelään.

Kuva 29. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumero kartalla 1.

Kiinteistötunnus	541-124-6-1	Suunnittelija	Erkki Helasvuo
Osoite	Suojärvenkatu 1a, 75500 Nurmes	Aiempi inventointi	2020
Rakennusaika	1980	Aiempi arvottaminen	MKA
Käyttötarkoitus	Kirkollinen	Suojelutilanne	

Kohdekuvaus ja historia

Bomban tsasouna vihittiin käyttöön vuonna 1980. Rakennushanketta pidettiin ainutkertaisena maassamme, sillä tiettävästi ensimmäistä kertaa rukoushuoneen on rakentanut ja omistaa matkailuyhtiö, Bomba Oy. Tsasouna oli yksi rakennuskohde Bomban alueen matkailuun ja tarjoitettujen rakennusten sarjassa. Tsasounaa hallitsi kuitenkin ortodoksinen seurakunta, ei Bomba Oy.

Puurakenteiselle tsasounalle tyypillisesti myös Bomban tsasounan tunnusmerkkinä on avonainen kuisti, jonka ylle kohoaa kuusikulmainen kellotorni. Tämän tyyppisen ratkaisun esikuvana pidetään Ägläjärven tsasounaa Korpiselällä, joka on ajoitettu valmistuneen 1700-1800-lukujen vaihteeseen.

Bomban tsasouna on pyöröhirrestä rakennettu, noin 40 m² suuruinen rukoushuone. Kellotorni kohoaa 13 metrin korkeuteen. Tsasounan pienen ikonostaasin on tehnyt ikonitaiteilija Margit Lintu. Kirkonkello on 1800-luvulla valettu. Tsasouna sijaitsee Ritoniemellä, tsasounalle pääsee ainoastaan kapeaa polkua ja pitkospuita pitkin. Tietä tsasounalle ei haluttu rakentaa. Tämä oli harkittu ratkaisu, joka kuvastaa kristillisiä aatteita yksin tehtävästä matkasta Herran huoneelle.¹⁸

¹⁸ Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

Tsasounan vuonna 2020 tehtyyn maakunnalliseen inventointiin ja arviointiin verrattuna ei kenttätöissä 2024 huomattu merkittäviä muutoksia. Niemessä tsasounalle vievää pitkospuupolkua oltiin purkamassa kesällä 2024. Polun pohjustus ja rakenteet voivat valmistuttuaan poiketa merkittävästi aiemmasta. Tsasounan maisemallisista ja uskonnollisista arvoista on kerrottu tarkemmin kappaleessa 3.4.

Arviointi *Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (maakuntakaava)*

Historiallinen todistusvoima ja identiteetti

Maisemalliset arvot

Symboliarvo, edustaa uuskarelianismia.

(Lähde: Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.)

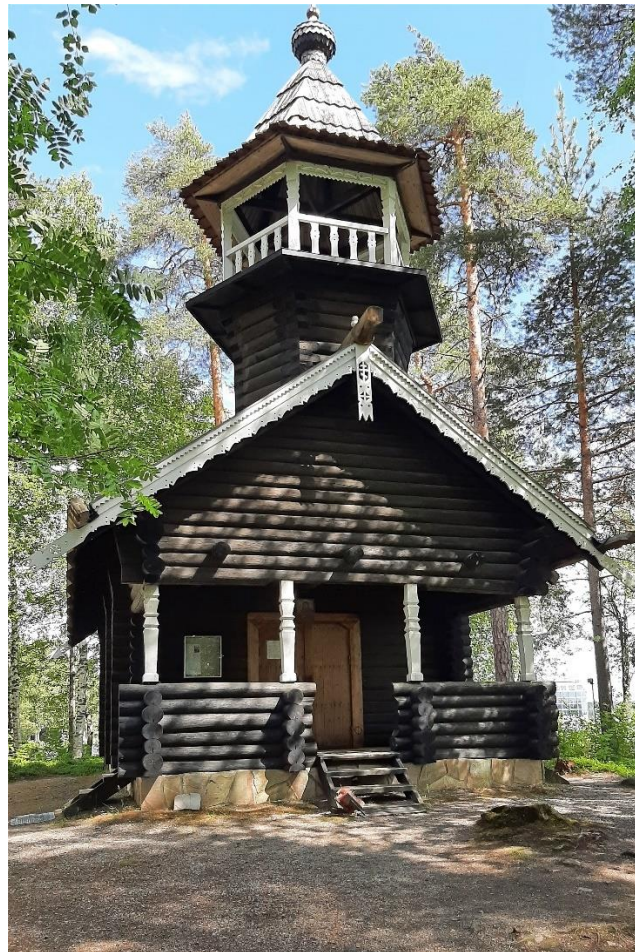
Tsasouna todistaa hyvin säilyneenä Nurmeksen ja maakunnan ortodoksisen seurakuntaelämän vaiheista sekä toiminnan jatkuvuudesta. Tsasouna on myös merkki Suojärven pitäjäseuran aktiivisuudesta alueella. Sen arkkitehtuuri on esimerkki ortodoksisen ja karjalaisen kirkollisen rakennusperinteen vaalimisesta: muistoista luovutetun Karjalan alueen kirkkoarkkitehtuurista. Maisemallisesti tsasounan ja sen pihapiiri muodostavat luonnonherkän pienmaiseman kaukonäkymin Pieliselle ja Bomban karjalaiskylään.

[Takaisin lähdeluetteloon](#)

Kuvaliite Pyhittäjäisien Sergein ja Hermanin Valamolaisten tsasouna

Kuva 30. Tsasounan piha, katselusuunta luoteeseen. Piha-alueetta rajaa riukuaita.

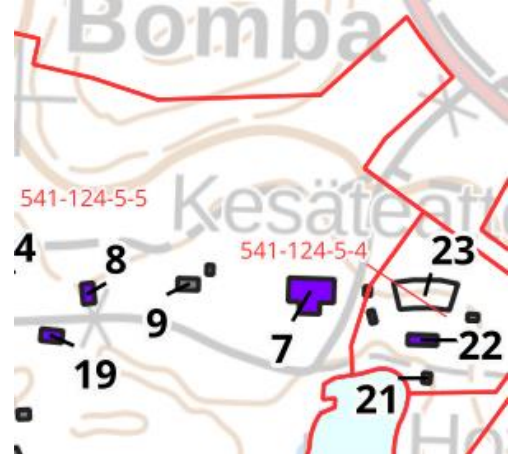

Kuva 31. Tsasounan pääsisäänkäynti. Katselusuunta itään.

2. Kalevalan hovi

Kuva 32. Valokuva rakennuksesta sisäänkäynnin puolelta. Kuvakulma koilliseen.

Kuva 33. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumero kartalla 7.

Kiinteistötunnus	541-124-5-5	Suunnittelija	Erkki Helasvuo
Osoite	Tuulentie 4	Aiempi inventointi	2020
Rakennusaika	1981	Aiempi arvottaminen	
Käyttötarkoitus	Kokoontuminen	Suojelutilanne	

Kohdekuvaus ja historia

Kalevala hovin esikuvana on toiminut Mentsakovin talo Suojärvellä.¹⁹ Inventoitavan alueen keskivaiheilla sijaitsee Kalevalan hovina tunnettu 3-kerroksinen hirsirakennus. Rakennuksen pohjois- ja koillispuoli on tiheähköä metsää, josta näkymät hovia kohti ovat rajatut. Rakennuksen länsipuoli on avoin. Läntisellä julkisivulla sijaitsee pääsisääntulo ja koristeellinen karjalaistyylinen parveke: galdari. Rakennukselta on melko avoimet näkymät etelään järvelle. Hovi sijoittuu Bomban alueen keskeisen kulkureitin varrelle. Hoville pääsee myös pohjoispuolella olevan metsäpolun kautta.

Rakennuksessa on lautakate ja paljon koristeellisia, karjalaistyyllisiä yksityiskohtia muun muassa katteen päätylaudoituksessa sekä ikkunoiden puuosissa. Kalevalanhovi ilmentää hyvin karjalaiskulttuurista lainattua rakennustyyliä. Hovi on osa Bomban matkailualueen maisemakokonaisuutta. Rakennus sijoittuu Bomban ympäristössä alueelle, jossa rakennusten sijoittelu on välttämättä, pihvoja ei ole jäsenetty istutuksin tai rajattu aidoin.

Arviointi H, Rh uuskarjalanismi, M maisemakokonaisuus karjalaiskylä

Hovi todistaa hyvin matkailualueen toiminnoista ja turismista ilmiönä, mutta myös paikallisesta Raja-Karjalaisesta kulttuuriperinnöstä. Hovin ominaispiirteet ja tyyli ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä. Kohde on postmodernismin ja regionalistisen tyylin kontekstissa erityinen tulkinta ja jäljitelmä, mikä tunnustetaan valtakunnallisesti uuskarjalanismina. Rakennus on osa Bomban matkailualueen maisemakokonaisuutta.

Takaisin lähdeluetteloon

¹⁹ Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

Kuvaliite Kalevalan hovi

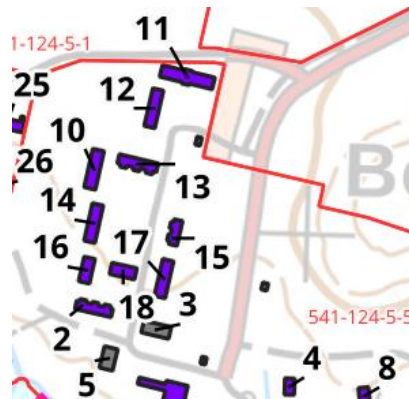

Kuva 34. Karjalaistyylinen galdari, eli parveke ja ikkunoiden yksityiskohtia. Kuva Kalevalanhovin läntiseltä julkisivulta.

3. Majoitus- ja torialue

Kuva 35. Valokuva alueen pihatieltä. Kuvakulma pohjoiseen.

Kuva 36. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumerot kartalla 3,5 ja 11-18.

Kiinteistötunnus 541-124-5-5

Osoite Suojärvenkatu 1

Rakennusaika 1978

Käyttötarkoitus Majoitus

Suunnittelija

Aiempi inventointi

Aiempi arvottaminen

Suojelutilanne

Kohdekuvaus ja historia

Lomahuoneistoista, huoltorakennuksista ja liikerakennuksista muodostuva rakennusryhmä sijaitsee inventoitavan alueen luoteisosassa. Ajoväylä rakennusryhmittymälle on Suojärvenkadulta, koillisesta. Pohjoisesta lähestyttäessä, sekä idästä katsottuna näkymät rakennusryhmälle ovat kohtalaisen avoimet. Suojärvenkadun ja rakennusryhmän välissä on jonkin verran puustoa. Rakennusryhmän läntinen puoli on näkymiltään rajattu puuston vuoksi.

Rakennusryhmä on sijoittunut alueen läpi vievän tien molemmiin puolin. Pihatie alkaa pohjoisesta ja se kulkee Bomban torina kutsutun aukion läpi. Aukion sivulla on paikoitusalue. Torilla sijaitsee läpiajettava porttirakennus, sekä paikalle siirretty vanha hirsikehikkoinen rakennus, jossa toimii kesäkahvila ja myymälä. Bomban torille saavuttaessa, Suojärvenkadun varrella, sijaitsee sotamuistomerkki.

Pihatie jatkuu Bomban torilta lomahuoneistoille. Lomahuoneistot ovat 1-2 kerroksisia ja ne on nimetty Suojärven kylien mukaan. Huoneistot ovat sijoittuneet pihatien varrelle säännöllisesti. Suurimman osan liikerakennusten, lomahuoneistojen ja huoltorakennusten pyöröhirsiset julkisivut ovat tummat. Satulakatot räystäineen ulottuvat pitkälle matalasta rungosta. Pääasiallisena katemateriaalina on bitumikermi.

Arviointi H, Rh postmodernismi, M pienmaisema

Matkailu ja majoituspalvelut ovat jatkuneet alueella 1980-luvulta. Turismi ja sen vaikutukset ovat luettavissa ympäristöstä ja toiminnoista. Majoitusrakennukset ja tori muodostavat pienmaiseman, jossa rakennukset erottuvat tyyliltään yhtenäisenä. Majoitusrakennusten hahmo ja ulkoasu, erityisesti värit, on sovitettu postmoderniin tapaan karjalaiseen kyläkuvaan. Rakennusten nimet antavat mielikuvan Raja-Karjalan kylistä.

Takaisin lähdeluetteloon

Kuvaliite majoitus- ja torialue

Kuva 37. Bomban tori ja paikoitusalue. Kuvakulma länteen.

Kuva 38. Bomban torin porttirakennus, katsottuna pohjoiseen. Pitkä rakennus rajaa aluetta ja aihe erottuu näkymissä.

Kuva 39. Lomahuoneistoja, kuvakulma etelään. Huoneistojen väliin jää piha-alueita ja tilaa pysäköinnille.

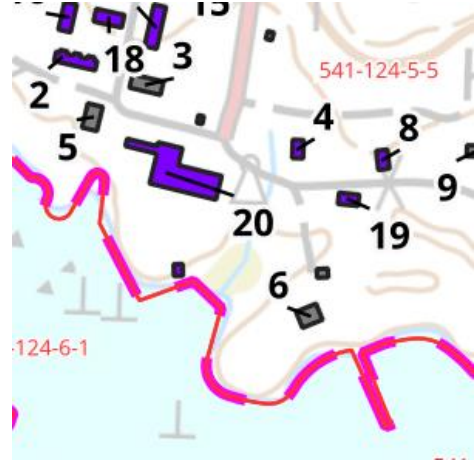

Kuva 40. Moiseenvaara-niminen lomahuoneisto, kuvakulma luoteeseen. Rakennus on saanut nimensä Suojärven Moiseenvaara-kylän mukaan.

4. Bomban talo

Kuva 41. Valokuva Bomban talon pääsisäänkäynnistä. Kuvakulma lounaaseen.

Kuva 42. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumero kartalla 20.

Kiinteistötunnus	541-124-5-5	Suunnittelija	Vilho Suonmaa, Jarmo Santala
Osoite	Suojärvenkatu 1		
Rakennusaika	1977–1978	Aiempi inventointi	2020
Käyttötarkoitus	Matkailu	Aiempi arvottaminen	MKA
		Suojelutilanne	

Kohdekuvaus ja historia

Bomban karjalaiskylä Nurmeksen, Pielisen rannalla on Pohjois-Karjalan turismin keskeisiä rakennettuja kohteita. Päärakennus Bomban talo rakennettiin vuosina 1977–1978 karjalaisten hirsitalojen tyyliin, esikuvana rajantakaiseen Karjalaan Suojärvelle 1855 rakennettu Bombinin talo. Bomban talo on pohjoismaiden suurin pyöröhirsitalo. Talon ympärille syntyi kokonainen karjalaiskylä toimintoineen, johon mahtuu kylpylää ja majoituskapasiteettia. Nykyään Bomban toiminnoista vastaa Pohjois-Karjalan Osuuskauppa.²⁰

Bomban talosta vuonna 2020 tehty inventointi todettiin paikkansa pitäväksi tässä selvityksessä kenttätöiden 2024 myötä. Bomban talo on hyvin keskeisellä paikalla kylämaisemassa ja talolle on näkymät sekä Suojärvenkadulta, että Bomban alueen sisäisiltä kulkureiteiltä. Bomban talo erottuu karjalaiskylän huomiokohteena ja on asemassaan hallitseva. Väriykseltään ja materiaaleiltaan se sulautuu hyvin ympäröivään luontoon ja kylän muuhun rakennuskantaan.

²⁰ Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

Arviointi H kulttuurihistoria, Rh uuskarelianismi; M maisemakokonaisuus karjalaiskylä

1.1.2000 arviointi valmis, maakunnallisesti arvokas

Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (maakuntakaava).²¹

Bomban talo todistaa hyvin karjalaiskylän ja matkailualueen historiasta sekä turismista alueella ilmiönä. Talossa jatkuva toiminta kertoo myös paikallisesta hyvin säilyneestä Raja-Karjalaisesta kulttuuriperinnöstä. Talon ominaispiirteet ja tyyli ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä. Kohde on postmodernismin ja regionalistisen tyylin kontekstissa erityinen tulkinta, joka tunnistetaan valtakunnallisesti uuskarelianismina. Talo on keskeinen karjalaiskylän ja matkailualueen maisemassa.

Takaisin lähdeluetteloon

Kuvaliite Bomban talo

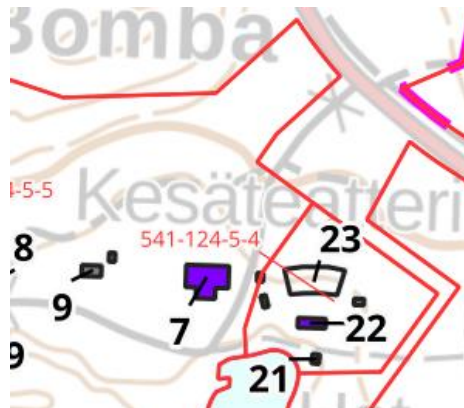
Kuva 43. Bomban talo idästä katsottuna. Rakennus on keskeisten teiden varrella ja päätteenä.

²¹ KIOSKI-tietokanta.

5. Bomban kesäteatteri

Kuva 44. Teatterin karjalaiskylärakennukset kuvakulma luoteeseen.

Kuva 45. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumerot kartalla 22-23.

Kiinteistötunnus 541-124-5-4

Osoite Tuulentie 6

Rakennusaika 1981

Käyttötarkoitus Kulttuuri

Suunnittelija

Aiempi inventointi

Aiempi arvottaminen

Suojelutilanne

Kohdekuvaus

Inventoitavan alueen keskivaiheilla karjalaiskylässä on kesäteatteri ja siihen liittyvät katsomo, varasto ja lavasteita. Kulku kesäteatterille on karjalaiskylän raitilta rannan puolella. Kesäteatterin pohjoispuoli on mäntykangasta. Katsomon erottaa myös pohjoisesta katsoen pururadalta. Näkymät etelästä, rannan puolelta kohti teatteria ovat avoimet. Idän ja lännen puoleiset näkymät ovat osin peitteiset puuston vuoksi.

Kesäteatteri koostuu katsomorakennelmasta, näyttämöstä, näyttämön takana sijaitseva 1-kerroksinen pyöröhuoneinen varistorakennus, sekä erilaisia lavasterakennelmia. Näyttämön ja varistorakennuksen jatkeena on lauta-aitaa. Kesäteatteri on tyyliltään ajatonta puurakentamista, eikä siitä erota viitteitä uuskarjalanismiin. Pienillä yksityiskohdilla, kuten katsomorakennelman punaisilla pilareilla, on pyritty kytkemään rakennelma alueen arkkitehtuuriin karjalaisittain symbolisella punainen-musta värityksellä.

Arviointi H, M maisemakokonaisuus karjalaiskylä

Teatteritoiminta on karjalaiskylän ytimessä. Rakennelma erottuu jonkin verran järveltä katsottuna lahden pohjukassa ja keskeisen karjalaiskylän raitin varrella. Teatteri on osa alkuperäistä kylää, toimintaympäristöä ja maisemaa. Se rakennettiin 1980-luvun vaihteessa turismin vetovoimasta ja paikallisen kulttuurielämän tarpeisiin. Teatteriesitykset ja tapahtumat jatkuvat tänäkin päivänä.

Takaisin lähdeluetteloon

Kuvaliite Bomban kesäteatteri

Kuva 46. Varastorakennus ja taustalla katsomo etelästä.

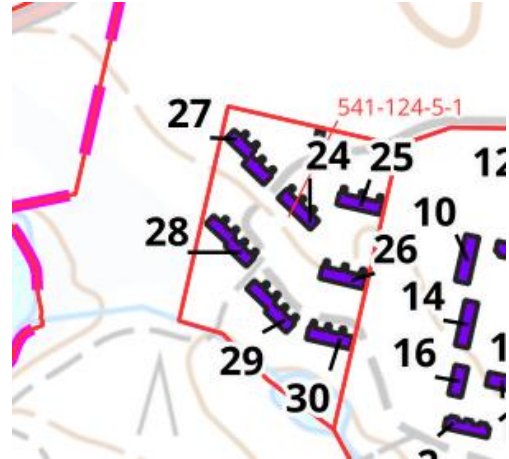

Kuva 47. Näkymä järvelle kesäteatterin kohdalta, kuvakulma kohti etelää.

6. Ritopolku 5 - rakennusryhmä

Kuva 48. Valokuva kohti kiinteistökokonaisuutta. Kuva-kulma lounaaseen.

Kuva 49. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumerot kartalla 24-30.

Kiinteistötunnus	541-124-5-1	Suunnittelija
Osoite	Ritopolku 5	Aiempi inventointi
Rakennusaika	1978	Aiempi arvottaminen
Käyttötarkoitus	Vapaa-aika, majoitus	Suojelutilanne

Kohdekuvaus

Rakennusryhmä sijaitsee inventoitavan alueen länsipuolella, sisämaassa. Ajotie rakennuksille on Ritopolulta, koillisesta. Ryhmä on rajattu osittain Ritopolusta harvalla riukuaidalla. Ritopolku päättyy kiinteistölle. Tie päättyy yhteisenä pysäköintialueena käytettävään aukioon. Rakennusryhmän itä- ja länsirajat ovat metsäiset. Etelän puolella on vain paikoin kohtalaiset näkymät järvelle päin. Itäpuolen rajalta erottaa paikoin viereisen majoitusalueen rakennuksia.

Rakennusryhmä koostuu seitsemästä 1-kerroksisesta rivitalosta, eli loma-asunnoista ja jätetoksesta, joka sijaitsee Ritopolun päässä olevalla aukiolla. Talot ovat sijoittuneet eri kulmiin toisistaan, eivätkä ne muodosta selkeää rivistöä. Rivitalot ovat lautaverhoiltuja ja tummia julkisivultaan ja niissä on tummat, melko uuden näköiset peltikatteet. Talojen pitkälle ulottuvissa räystäsrakenteissa on viitteitä 1970-luvun tyyppilliseen rakennustapaan. Myös julkisivun rima-aiheet olivat tyyppillisiä 1970-luvulla, mutta ne on voitu lisätä rakennuksiin myös jälkeenpäin.

Rakennusryhmä ei edusta Bomban alueelle tyyppillistä karjalaisvaikutteista rakennustyyliä, vaan muodostaa enemmänkin oman kokonaisuutensa. Joitakin viitteitä karjalaiskylän arkkitehtuuriin on, kuten puurakentaminen, tumma julkisivuväri ja pitkälle ulottuvat räystäät.

Arviointi	H, M pienmaisema loma-asunnot
	Rakennukset kuvastavat osaltaan ilmiötä, turismin nousua Ritoniemessä ja loma-asuntomarkkinoiden suosion kasvua. Rakennusryhmä muodostaa selkeärajaisen ja yhtenäisen pienmaiseman ja on luontoarvoiltaan herkkä läheisen kosteikon sekä arvokkaan Ritoniemen puiston metsän vuoksi.

Takaisin lähdeluetteloon

Kuvaliite Ritopolku 5 - rakennusryhmä

Kuva 50. Näkymä Ritopolun päästä, kuvakulma länteen.

Kuva 51. Rakennuksen yksityiskohtia: räystäsrakenne ja rimayksityiskohtat.

7. Rantamökki Hyvärilänrannan puolella

Kuva 52. Valokuva kohteesta, kuvakulma kohti etelää.

Kuva 53. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumero kartalla 31.

Kiinteistötunnus 541-124-17-1**Osoite** Tuulentie 9**Rakennusaika** 2000**Käyttötarkoitus** Vapaa-aika**Suunnittelija****Aiempi inventointi****Aiempi arvottaminen****Suojelutilanne****Kohdekuvaus**

Rakennus sijaitsee inventoitavan alueen itäpuolella, lähellä rantaviivaa. Mökin sisäänkäynti ja oleskeluterassi ovat rannan, eli etelän puolella. Rakennusta ympäröi mäntymetsä, joten näkymät sille ovat idästä ja lännestä rajatut. Näkymät pohjoisesta ovat kohtalaiset. Järveltä katsottuna rakennus erottuu jonkin verran rantaviivasta, etenkin talvella. Rakennuksen itäpuolella on pyöröhirsinen halkokatos.

Mökki on 2 kerroksinen, joista ylin kerros on todennäköisesti parvi. Se on pääasialliselta rakennusmateriaaliltaan käsittelemätöntä pyöröhirttä ja siinä on bitumikate. Yksityiskohdissa on havaittavissa viitteitä karjalaistyylistä, kuten pyöröhirsidetallit nurkissa, räystään alla ja kerrosten jakajana. Samoin punainen korosteväri on perinteinen.

Arviointi M

Mökki erottuu hyvin näkymissä rantaviivasta järveltä katsottuna. Se on myös osa vanhinta rakennustyyliä edustavaa kokonaisuutta alueella, vaikka onkin erillään Bomban karjalaistyylistä. Rakennus liittyy luontevasti toiminnoiltaan ja ulkoasultaan ympäristön laajempaan matkailualueeseen.

Takaisin lähdeluetteloon

Kuvaliite rantarakennus Hyvärilänrannan puolella

Kuva 54. Rakennus luoteesta, taustalla järvi.

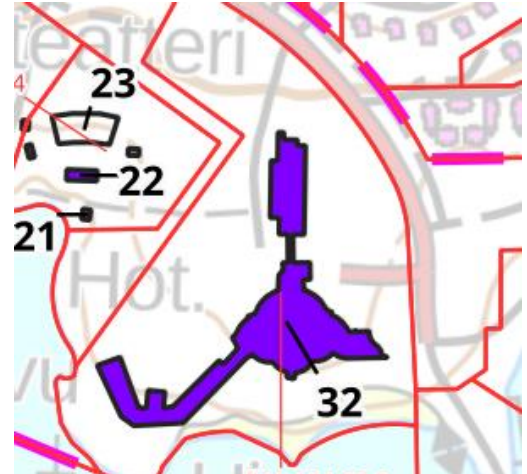

Kuva 55. Rakennus etelästä rannan puolelta.

8. Bomban kylpylä-hotellirakennus (ent. Sotka-kylpylä)

Kuva 56. Valokuva kylpylärakennuksesta, sekä hotelli-laajennuksesta, kuvakulma järveltä luoteeseen.

Kuva 57. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumero kartalla 32.

Kiinteistötunnus	541-124-13-2	Suunnittelija	Erkki Helasvuo ja Pasi Sistonen
Osoite	Tuulentie 9		
Rakennusaika	1990	Aiempi inventointi	2023
Käyttötarkoitus	Liikerakennukset	Aiempi arvottaminen	
		Suojelutilanne	

Kohdekuvaus ja historia

*Sotka-kylpylä, jolla nimellä kylpylä tunnettiin aluksi, avattiin yleisölle 1991 alussa. Nimen kylpylä sai arkkitehtien mukaan, sillä pohjois-eteläsuuntaisesti sijoitetun rakennuksen pohjapiirros alkoi muistuttamaan siivet levällään olevaa lintua. Suunnittelun päälähtökohtina olivat toiminnallisuus ja rakennuksen sopivuus alueen luontoon.*²²

Bomban kylpylähotelli sijaitsee inventoitavan alueen eteläpuolella. Alkuperäinen kylpyläosa sijaitsee Tuulentien päässä, tien länsipuolella. Rakennuksen ja Tuulentien väliin jää laaja pysäköintialue. Näkymät Tuulentieltä rakennukselle ovat avoimet. Lähestyttäessä pohjoisesta kylpylää, päätieltä näkymiä hallitsevat uudet laajat paikoitusalueet ja korkea uudisrakentaminen. Kylpyläpäärakennus ei ole näkymissä tunnistettava huomiokohde. Näkymät kylpylälle ovat lähinnä esteettömät vain järveltä päin, etelästä, katsottuna. Rakennuskompleksi, erityisesti sen 2017 ja 2024 valmistuneet laajennusosat, ovat hyvin hallitsevia maisemassa. Vuonna 2024 valmistunut laajennusosa erottuu rantaviivan suuntaisissa näkymissä, samoin läheisestä niemestä ja kaukaa järveltä ristiriitana kerroskorkeutensa sekä lasijulkisivujen (heijastukset) vuoksi.

Alkuperäiseen Sotka 2-kerroksiseen kylpylän päärakennukseen on tehty laaja peruskorjaus, julkisivusaneeraus ja kaksi laajennusosaa. Toinen, vuonna 2017 valmistunut laajennusosa, sijaitsee kylpylärakennuksen pohjoispuolella ja yhdistyy kylpylään lasisella kulkusillalla. Laajennusosa edustaa modernia 2010-luvun arkkitehtuuria ja siinä on 4 kerrosta, jotka on tarkoitettu majoituskäyttöön. Toinen laajennus, joka valmistui 2024, sijaitsee kylpylän lounaispuolella,

²² Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen inventointi 2023.

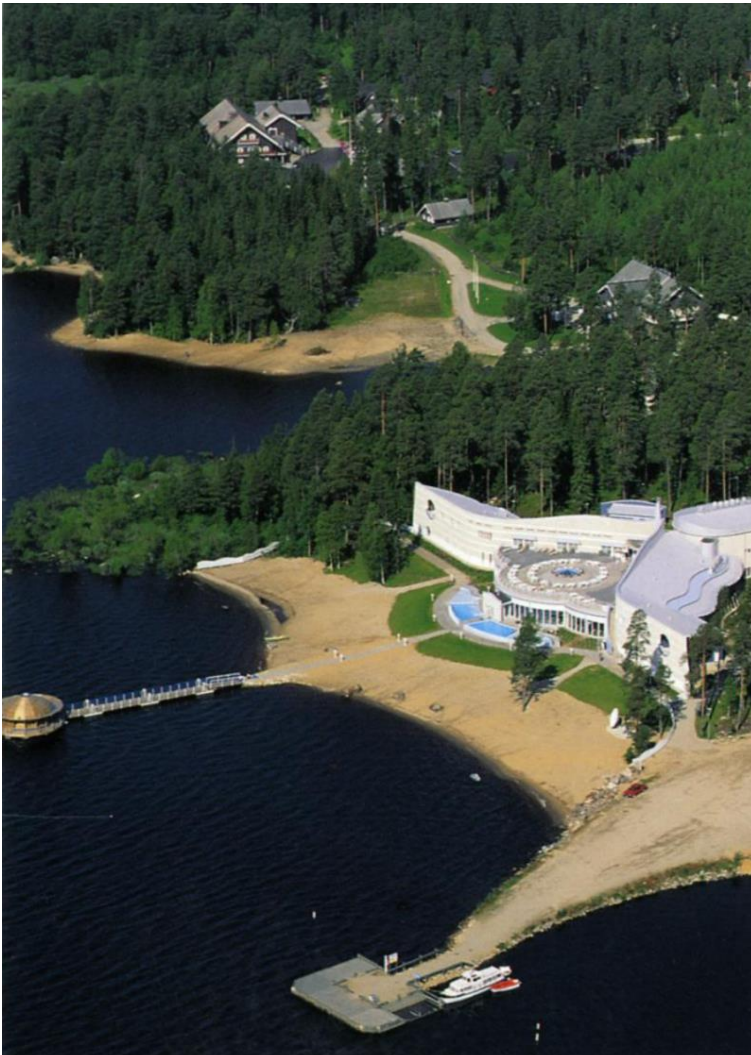
aivan kiinni rantaviivassa. Laajennuksessa on 6-kerrosta ja se edustaa 2020-luvun modernia arkkitehtuuria lasijulkisivuineen.

Alkuperäinen Sotka-kylpylä, edusti tyyliltään postmodernia kylpyläarkkitehtuuria. Tyylin tunnisti muotoaiheista ja väriykestä vaaleine julkisivuineen. Kylpylärakennuksen julkisivusaneerauksen myötä postmodernismin piirteet on peitetty, tai korvattu uusin materiaali ja väritys ratkaisuin. Laajennusten moderni arkkitehtuuri ja korkea kerroskorkeus ovat syynä, että alkuperäisen Sotka-kylpylän siipimuoto ei ole säilynyt.

Arviointi

H, Rh Sotka kylpylä, M maisemakokonaisuus Bomban matkailualue

Kylpylän vanhin osa todistaa kylpyläkulttuurin noususta 1990-luvulla ja postmodernismista ilmiönä. Kylpylän päätiloista sisällä voi kohtalaisen hyvin vielä erottaa Sotka kylpylän arkkitehtonisen idean. Kompleksi on nykyisellään kirjava, modernin aikakauden eri rakennustyylien, -tekniikoiden ja -materiaalien yhdistelmä. Alkuperäiseen kylpylään tehdyt muutokset ja laajennukset ovat tiivistäneet aluetta ja ovat ristiriita väljästi toteutetun Bomban karjalaiskylän rinnalla. Uusin rantaan rakennettu korkea hotelli on erottuva ristiriita ja este kaukonäkymissä järveltä sekä näkymissä rannan suuntaisesti.

Takaisin lähdeluettelo**Kuvaliite Bomban kylpylä-hotellirakennus (ent. Sotka-kylpylä)**

Kuva 58 Rajaus postikortista, Sotka-kylpylä 1990-luvulla ennen saneerauksia. Lähde: Kantapuu-Finna, valokuva Reino Turunen 1990-luku, kuvan omistaja Nurmeksen museo.

Kuva 59. Rajausta postikortista, Sotka-kylpylä 1990-luvulla ennen saneerauksia. Lähde: Kanta-puu-Finna, valokuva Reino Turunen 1990-luku, kuvan omistaja Nurmeksen museo.

Kuva 60. Kylpylärakennus saneerattuna ja vuoden 2024 lasijulkisivuinen laajennusosa. Taustalla näkyy myös osa 2017-vuoden laajennusosasta. Kuvakulma luoteeseen.

Kuva 61. Vuoden 2024 laajennusosa kuvattuna pohjoisesta, takana järvi. Vasemmalla kylpylä-rakennus.

Kuva 62. Kylpylärakennuksen sisäänkäynti. Oikealla näkyvissä lasinen kulkusilta vuonna 2017 rakennettuun laajennusosaan. Kuvakulma lounaaseen.

Kuva 63. Vuoden 2017 laajennus ja kulkusilta sisäänkäyntipuolelta. Kuvakulma luoteeseen.

Kuva 64. Vasemmalla vuoden 2017-laajennusosa ja oikealla kylpyläsiipi. Näkymä karjalaistry-
lältä päin, kuvakulma itään.

9. Rantaladot ja -aitat

Kuva 65. Valokuva ladosta 1, joka on lähempänä rantaviivaa. Kuvakulma etelään.

Kuva 66. Kohteen paikannuskartta. Kohdenumerot kartalla rantaladot 1-2.

Kiinteistötunnus 541-124-5-5

Osoite Tuulentie 9

Rakennusaika 1890-1930 (arvio)

Käyttötarkoitus Muu

Suunnittelija

Aiempi inventointi

Aiempi arvottaminen

Suojelutilanne

Kohdekuvaus

Inventoitavan alueen keskivaiheilta läheltä rantaa on kaksi aitta- tai latorakennusta. Toinen niistä sijaitsi aivan veden rajassa ja toinen muutamia kymmeniä metrejä sisämaahan päin. Lähempänä rantaviivaa sijaitsevalle ladolle on selkeä näkyvyys järveltä ja Bomba talolta. Kauempana rannasta sijaitseva lato on näkyvällä paikalla Bomban alueen kulkuväylien tuntumassa. Molemmat ladot ovat pyöröhirttä ja lautaa, rankorakenteisia, alkuperäisessä asussaan. 2-latoon on vaihdettu peltikatto vuosien saatossa. Latoja on voitu käyttää alkuperäisesti rantaniityn heinälatoina tai verkkovajoina.

Arviointi H, Rh rakennusperinteinen

Perinteiset ladot ja aitat ovat järvimaisemassa rannoille tyypilliset, Nurmeksen alueen rakennusperinnettä. Ladot kertovat paikallisesta kulttuurista ja maaseudulle tyypillisestä vuodenaikaan sidotusta työnkierrosta.

[Takaisin lähdeluetteloon](#)

Kuvaliite rantaladot

Kuva 67. Rantalato 2, joka on todennäköisesti siirretty nykyiselle paikalleen. Kuvakulma kohti itää.

10. Kokonniemi ja kuntorata-alue

Kuva 68. Kokonniemi taustalla, lännestä rantaväylältä.

Kuva 69. Kuntorata-alueen paikannuskartta.

Kiinteistötunnus 541-124-9903-1;
541-124-9906-3;
541-411-56-15 Kannas;
541-123-110-1

Aiempi inventointi -
Aiempi arvottaminen -
Suojelutilanne -

Kohdekuvaus

Alue rajoittuu länteen tasaiseen rantavöyhykkeeseen, itään metsäiseen mäki alueeseen ja kaakkoon Hyvärilänlahteen. Pieliseltä katsottuna erottuvat hyvin Kokonniemen rakentamaton rantametsä ja sen vieressä kohoava mäki alue, jossa on valaistu kuntorata. Kokonniementien varrella on osin avointa maisematilaa mattojen maapesupaikan tuntumassa. Kuntoradalta ja rannoilta avautuvat kaukonäkymät Pieliselle. Rakentamaton niemi ja mäki ovat olleet alueelle tyypillinen maisemapiirre 1900-luvulla. Alkujaan Kannas-tilaan kuulunutta rantametsää on hyödynnetty myös metsää raivaamalla, viimeksi laajemmin 1940-luvun lopulla. Mäki alue on säilynyt pääosin koskemattomana. Niemen länsirannalla on ollut perinteisiä laituri- ja vene-paikkoja. Vanhin polkutie niemeen on tullut lännestä nykyisen Tavintien linjaa pitkin. Nykyinen Kokonniementie rakentui 1970–1980-luvuilla. Niemessä on kaupungin ylläpitämiä virkistystoimintoja, kuten luontopolku. Etelärannan rantametsässä sijaitsee vanha huvimaja.

Arviointi H asutushistoria, Y maisemakokonaisuus

Niemeen rajoittuva kiinteistö liittyy asutushistoriassa Nurmeskylän (nro 56) Kannas-nimisen tilaan. Maatilalle perustettiin 1920-luvulla kunnalliskoti, josta myöhemmin kehittyi Hyvärilän leiri- sekä kurssikeskus.²³ Niemessä on ollut tilan rantaniittyjä sekä raivattu metsäpalstaa. Paikannimi kertoo, että niemi sekä mäki alue ovat olleet paikallisesti tunnettu näköalapaikka Pieliselle. Rantametsä ja mäki alue Pielisen selälle eivät sovellu maisema-arvojen kannalta rakentamiseen. Uusi rakentaminen tulee sijoittaa maisemaan säilyttäen erityispiirteet: niemen rantametsä Pielisen suuntaan ja lahdelle, puustoinen lakimetsäalue sekä virkistyskäyttöön liittyvä maisemakokonaisuus ja sen kaukonäkymät.

Takaisin lähdeluetteloon

²³ <https://hyvarila.fi/>

Kuvaliite Kokonniemi

Kuva 70. Kokonniementie pohjoisesta, matonpesupaikka ja kävelytie etelään.

Kuva 71. Bomban matkailualueen rantaväylä lännestä, taustalla Kokonniemi.

Kuva 72. Kuntorata luoteesta lakialuetta kohti.

Kuva 73. Kuntoradan rannalta koillisesta kohti Pielistä ja Kokonniemeä.

7 Lähteet

7.1 Painetut lähteet

Aarnio, Samu (2020). *Arkkitehtuurin moderneja piirteitä Pohjois-Karjalassa*. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisut.

7.2 Painamattomat lähteet

Sitowise Oy (2024). *Bomban matkailualueen asemakaavan muutos ja laajennus – Osallistumis- ja arviointisuunnitelma*.

7.3 Verkkolähteet

Joensuun museot, KIOSKI-tietokanta.

<https://www.kulttuuriymparisto.fi/>

Maanmittauslaitos, Paikkatietoikkuna-portaali

<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

Nurmeksen kaupunki, Nurmeksen karttapalvelu

<https://nurmes.karttatiimi.fi/>

Kantapuu-museot, Kantapuu-Finna-tietokanta

<https://kantapuu.finna.fi/>

Nurmeksen Matkailuneuvonta, Visit Bomba-sivusto

<https://visitbomba.fi/fi/>

Nykänen, Huttunen (9.8.2024). *Yli 20 vuotta odotettu kotimainen suurelokuva toteutuu – Nurmekseen nousee iso Kalevala-kylä*. <https://yle.fi/a/74-20103890>.

7.4 Suulliset lähteet

Nurmeksen museo, 2024. Sähköpostiviestintä 5.6.2024-10.7.2024.

7.5 Muut lähteet

Nurmeksen kaupunki (2024). Bomban alueen omistajatiedot.

